

ยุวชนจุฬากับโลกาภิวัตน์ : ความเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้¹

Chula Youth and Globalization : A Cultural Movement for Learning Society

ชาญชัย ชัยสุขโกศล และ ปกรณ์ เลิศเสถียรชัย

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ :

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ภายใต้วัตถุประสงค์ เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาแก่นิสิตให้มีความคิดสร้างสรรค์และรู้เท่าทันการให้ความหมายกับชีวิตและสังคมของตนเอง เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองและขับเคลื่อนสังคมไปในทิศทางที่ดีขึ้น ทั้งยังสร้างความรู้เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมวัยรุ่นไทยร่วมสมัยให้ได้เรียนรู้และเข้าใจตนเอง รวมทั้งสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมของนิสิตจุฬาฯ ในการสร้างสังคมยุคใหม่ ซึ่งนิสิตเป็นผู้มีส่วนสำคัญต่อการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียจากการปฏิรูปมหาวิทยาลัยในการแสดงจุดยืนบนพื้นที่ของมหาวิทยาลัย การแสดงความหมายต่อตัวตนในบริบทที่เปลี่ยนแปลง

ผลการวิจัยพบว่า เกิดเครือข่ายกิจกรรมนิสิตนักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย นิสิตมีการระดมความคิดเห็นที่มีต่อมหาวิทยาลัยในแง่มุมต่างๆ จากประสบการณ์ของปัญหาที่แตกต่างกัน นอกจากนั้นยังเกิดการริเริ่มกิจกรรมใหม่ๆ สร้างสรรค์ เป็นการก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคมที่แวดล้อม เช่น การวิจารณ์สื่อต่างๆ ทั้งหนังสือ เพลง ภาพยนตร์ นิสิตเกิดการตระหนักที่ว่ามาเรียนมหาวิทยาลัยกันทำไม? ได้ตั้งคำถามต่อมหาวิทยาลัยที่พวกเขากำลังใช้ความเป็นนิสิตอาศัยอยู่ หรืออีกนัย มหาวิทยาลัยที่ดำรงอยู่เพราะมีพวกเขาเป็นองค์ประกอบให้ความหมายมีตัวตน ว่าความเป็นมหาวิทยาลัยในบริบทที่โลกกำลังเปลี่ยนแปลง มีบทบาทอย่างไร หรือมีบทบาทแค่ไหนกันแน่ในการกำหนดตำแหน่งแห่งที่ของนิสิต ในฐานะสมาชิกของสังคม นิสิตได้เปลี่ยนสถานภาพจากการเป็นผู้ถูกศึกษามาเป็นผู้ศึกษา จากภาพลักษณ์โดยทั่วไปที่ผู้ใหญ่ในสังคมมองฐานะของนิสิต ให้ความหมายตัวตนของนิสิตว่าต้องมีลักษณะ หรือบทบาทอย่างไร เป็นการสร้างความหมายตัวตนของนิสิตโดยคนอื่นที่ไม่ใช่ตัวนิสิตเอง การวิจัยครั้งนี้ นิสิตลุกขึ้นมาแสดงความเป็นตัวตนของความเป็นนิสิตเองผ่านกิจกรรมที่เขาทำ แสดงให้คนอื่น (ผู้ใหญ่) รู้จักนิสิตจากสิ่งที่อยู่ข้างในออกมาเผยเป็นภาพลักษณ์ภายนอก นิสิตมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ชีวิตประจำวัน โลกแห่งการเรียนรู้ของคนที่แตกต่างกัน มาจากบริบททางสังคมที่แตกต่างกัน อันเป็นจุดเริ่มต้นของความสนใจในเรื่องสภาพสังคมในปัจจุบัน โดยมองผ่านในแง่มุมประวัติศาสตร์ เกิดเป็นความนึกคิดต่อปัจจุบัน และอนาคตของสังคมจากนิสิตผู้ใช้คุณค่าของสังคม โดยการให้ความหมายสังคมที่ตนมีตำแหน่งแห่งที่อยู่ด้วยตัวเอง

¹ เสนอในการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 2 เรื่อง “พลังงานสังคมไทยในทศวรรษหน้า : ทางเลือกกับความเป็นจริง”, จัดโดยคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพฯ, 19 – 20 ธันวาคม 2546.

Abstract :

This research is Participatory Action Research and its' objectives are to empower and to develop the students of Chulalongkorn University in socio-cultural creative thinking and the understanding of the meaning of human life as well as the meaning of socio-cultural life. The research also aimed to create the new socio-cultural movement and knowledge among the Thai youth, which will be the right, huge force of social change for the better of the entire society. Including to the research have created the participatory processes for the University students learning to reconstruct the new century society by emphasizing that the students are the critical stakeholder of the University Privatization and University Arena thus in changing context the students need to demonstrate their identity.

The findings of the research were the initiation of university student activists network. There was greater involvement of students in brain storming on the university issues and concern aspects from point-of-views and diverse experiences. There were arenas for initiation and creation of activities in order to step up along with the changing socio-cultural events and context; movies, books, songs and other media have been brought to criticize, and lead the student to the critical concept of “ why university?” The social awareness have been raised among them; to themselves as an important component of the Institute, and to their academic institute as a knowledge-based institute of the society. The roles of students in the academic institute and its' meaning for the changing world. As a member of Thai society, why should and how should they determine their position. In this research, the students' status was retreated from the studied objects to be subjects of the study. The research has open the arenas for the students to construct the meaning instead of having the meaning constructed by senior members in the society. The students step up to demonstrate their identity through activities. Their participation constructed the learning arenas. Their daily life and the learning atmosphere were different by their social context and this was interesting to them to turn to socio-cultural issues through the history aspect. Their thoughts on the current socio-cultural situation and the concern future from their constructed social identity at their social space.

1. บท (แร็ป) นำ : ต้นทางความคิดว่าด้วย “นิสิต”, “มหาวิทยาลัย” และ “โลกาภิวัตน์”

“เราดูหนังฟังเพลงเราอ่านหนังสือ	เสพศิลป์ตะพึดตะพือก็เพื่ออะไร
บางคนเขาบอกว่าเพื่อความสุขใจ	หรือเอามันส์เข้าไปเราก็ไม่ว่ากัน
แต่หลายคนเขาบอกมันไม่ได้มีแค่นี้	คิดปะมันมีคุณค่ามากกว่านั้น
มันเป็นกระแຈกสะท้อนอะไรสารพัน	มันคือสิ่งสร้างสรรค์ค่าความเป็นคน
มาถึงวรรณคดีไม่ต้องมีอะไรมาก	ก็หวังแค่อยากให้คุณร่วมกันสักหน
มาร่วมสร้างเสพศิลป์กันให้อลวน	เสริมคนให้เต็มคน เสริมจิตให้เต็มใจ

(Say Yeah Yeah!!!) ”

บทเร่พข้างต้นนี้ แต่งขึ้น โดยนิตคนหนึ่งที่เข้าร่วมกับโครงการวิจัยชิ้นนี้ ภายใต้ออกกลุ่มกิจกรรมว่า “เสพศิลป์สร้างสรรค์” บทเร่พนี้ได้บ่งบอกความรู้สึกนึกคิดผ่านสิ่งที่นิตคนหนึ่งสนใจใฝ่รู้และนำมาสร้าง “เสริม (ความเป็น) คนให้เต็มคน” และ “เสริม (ความมีหัว) จิตให้เต็ม (หัว) ใจ” เพื่อหล่อเลี้ยงความใฝ่ฝันของนิตให้สามารถอยู่รอดปลอดภัยได้ท่ามกลางบริบทมหาวิทยาลัยและสังคมโลกที่เต็มไปด้วยความบีบคั้นและแข่งขันกันเพื่อให้ได้ผลิตภาพ (productivity) สูงสุดเช่นในปัจจุบัน

นับแต่อดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน มหาวิทยาลัยถูกสถาปนาให้เป็นสถานที่ฝึกหัด สถานที่สอนความรู้ คู่มือประกอบอาชีพ มหาวิทยาลัยถูกนิยามว่า เป็นแหล่งผลิตบุคลากรอันทรงศักยภาพเพื่อรับใช้สังคม นิตเป็นทรัพยากรที่ได้รับการเลือกสรรจากการชี้นำของสังคมที่นิยมความสามารถของการแข่งขันกันฟันฝ่าเพื่อเข้ามาเป็นสมาชิกที่เท่าเทียมกันในรั้วมหาวิทยาลัย

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับโลกาภิวัตน์ จะพบว่าในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โลกาภิวัตน์กระแทกกระทั้นเข้ามาในทุกจุดของสังคม ตัวมหาวิทยาลัยเองก็ไม่พ้นไปจากกระแสธารนี้ การเปลี่ยนแปลงของมหาวิทยาลัยที่สำคัญที่เกิดจากความกดดันของโลกาภิวัตน์ในมิติเศรษฐกิจ ได้แก่ การแปรรูปมหาวิทยาลัยไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เพื่อเน้นความมีประสิทธิภาพ ความคล่องตัว และยืดหยุ่นในการบริหาร การจัดการเรียนการสอนให้มุ่งสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการและความเป็นนานาชาติ เกิดการถกเถียงกันในแวดวงมหาวิทยาลัยอย่างกว้างขวาง ในการถกเถียงเหล่านี้ ทำให้เกิดการสืบสาวราวเรื่อง ไปถึงเรื่องต่าง ๆ ทั้งเรื่องปรัชญาของมหาวิทยาลัย คุณค่าของมหาวิทยาลัยต่อสังคม และเรื่องที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งที่เป็นเสาหลักของคุณค่าของมหาวิทยาลัยคือการผลิตบัณฑิต ดังนั้นจึงการมีกล่าวถึง “นิต” เป็นคำๆหนึ่งที่ถูกพูดพาดพิงถึงบ่อยที่สุด ในขณะที่เสียงเจ้าตัวคนที่เป็นนิตเองนั้น มักจะไม่ค่อยปรากฏในเวทีการวิวาทะเหล่านี้ เพราะไม่มีพื้นที่ “ว่าง ๆ” ให้เสียงเหล่านี้ได้ปรากฏ (และบ่อยครั้งก็หน่วยที่จะตะเบ็งแข่งกับเสียงคำอธิบายเดิม ๆ ซึ่งมีความแข็งแกร่งหนักหนา)

ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างนิตกับมหาวิทยาลัยนั้น นิตนับได้ว่าเป็นส่วนสำคัญหนึ่งที่ทำให้มหาวิทยาลัยมีคุณค่าและความหมายต่อการดำรงอยู่ในสังคม อย่างไรก็ตาม เมื่อหันมาพิจารณาภาพการดำรงอยู่ระหว่างมหาวิทยาลัยกับนิตตลอดมา อาจกล่าวในเชิงอุปมาอุปไมยได้ว่า มหาวิทยาลัยเปรียบเสมือนหอพัก นิตก็เปรียบเสมือนผู้เช่าหอพักนั้น เวลาที่เช่าไม่กี่ปีก็หมดพันธะกัน มหาวิทยาลัยทำหน้าที่สอนและผลิตบัณฑิต นิตก็มีหน้าที่เรียน ๆ ไป ความสัมพันธ์ที่ดูเหมือนเป็นกฎเกณฑ์ลงตัว (และตายตัว) ทุกฝ่ายมีหน้าที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมนี้ ทำให้ที่ผ่านมา เกิดการล้อเลียนมหาวิทยาลัย (ซึ่งทำหน้าที่ผลิตบัณฑิต) ว่าเป็นโรงงานผลิตบัณฑิต และมีนิตเป็นวัตถุดิบของโรงงาน เมื่อนิตแปรสภาพเป็นบัณฑิตแล้ว ก็สามารถนำออกสู่ท้องตลาด เพื่อให้ผู้ประกอบการ (หรือก็คือผู้บริโภคนั่นเอง) เลือกนำไปใช้ตามความต้องการต่อไป²

² นอกจากนี้ ยังมีกรกล่าวถึงมหาวิทยาลัยว่าเป็น McUniversity ในฐานะที่มีลักษณะ “แตกฉาน ชัดเร็ว” ทำหน้าที่เป็นโรงพิมพ์ปริญญาบัตรหรือวุฒิบัตร เหมือนร้านแมคโดนัลด์ที่ผลิตอาหารประเภทเดียวกันขายอีกด้วย (โปรดดู รัชสรรค์ ณะพรพันธุ์, 2543)

ภาพความสัมพันธ์ที่ลงตัวนี้ ไม่เอื้อให้เราได้เห็นกระแสความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงที่มีอยู่ตลอดเวลาของผู้คนต่าง ๆ ที่ใช้ชีวิตอยู่ในมหาวิทยาลัยทั้งที่เป็นเป็นอาจารย์และนิสิต ว่าเขาเหล่านั้น มีความรู้สึกนึกคิดต่อตนเอง ต่อมหาวิทยาลัย และต่อสังคมอย่างไร

ในขณะที่เดียวกัน หากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างนิสิตกับโลกาภิวัตน์ ผ่านแง่มุมการใช้เวลาในชีวิตวันหนึ่ง ๆ หลายชั่วโมงไปกับการอยู่อาศัยในมหาวิทยาลัย จะเห็นได้ว่าโลกาภิวัตน์ทางการสื่อสารและตามติดมาด้วยโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรมนั้น ก็สอดแทรกเข้ามาปะทะสังสรรค์กับผู้คนเหล่านี้มิใช่น้อยด้วยเช่นกัน กล่าวได้ว่ากระบวนการโลกาภิวัตน์ทางการสื่อสารและทางวัฒนธรรมนั้น ได้เปิดโลกทัศน์การเรียนรู้แบบใหม่ ๆ มาสู่นิสิตทั้งหลายให้ได้รับรู้ข่าวสารความเป็นไปในโลกและสิ่งที่เกิดขึ้นในต่างพื้นที่ รวมทั้งการไหลเวียนของวัฒนธรรม ผ่านช่องทางต่าง ๆ ทั้งเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศประเภทต่าง ๆ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมสำคัญ ๆ รอบรั้วจุฬาฯ โดยเฉพาะพื้นที่การสังสรรค์ทางวัฒนธรรมอย่างสยามสแควร์ จริงอยู่ที่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่ากระบวนการโลกาภิวัตน์ทางการสื่อสารและทางวัฒนธรรมเหล่านี้ มีนัยยะเชิงครอบงำอยู่ด้วย แต่ก็ไม่อาจกล่าวได้เต็มปากเต็มคำกันว่านิสิตที่ปะทะสังสรรค์กับโลกาภิวัตน์มีวันนี้จะถูกครอบงำโดยคุณิโดยมิได้มีการเรียนรู้เลือกรับปรับใช้สิ่งที่มากระทบกระบวนการเหล่านี้ และนำมาประยุกต์ให้เป็นประโยชน์เข้ากับชีวิตประจำวันของตนเอง

จากการพิจารณาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนิสิต-มหาวิทยาลัย-โลกาภิวัตน์แล้ว จะเห็นได้ว่าโลกาภิวัตน์ได้เข้ามาเป็นเงื่อนไขแวดล้อมใหม่ท่ามกลางความสัมพันธ์เดิม ๆ ระหว่างมหาวิทยาลัยกับนิสิต และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง นิสิตสามารถเปิดโลกทัศน์การเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ ๆ ได้โดยมหาวิทยาลัยหรือห้องเรียนไม่สามารถผูกขาดการเรียนรู้ไว้ได้อีกต่อไป และแม้จะมีการปรับเปลี่ยนแปรรูปมหาวิทยาลัยจากกระแสดคั่นของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจก็ตาม แต่กระบวนการนี้จะไม่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของนิสิต (สู่การเป็นบัณฑิตและออกไปปรับใช้สังคมตามที่มหาวิทยาลัยได้ตั้งเป้าหมายไว้) ซักเท่าใดนัก เพราะยังไม่ก่อให้เกิดการทำความเข้าใจความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของนิสิตเท่าที่ควร กล่าวอีกนัยหนึ่งคือมหาวิทยาลัยปัจจุบันยังไม่ทำความเข้าใจกับ*โลกทางสังคมของอุดมศึกษา*³ ในมุมมองของนิสิต ซึ่งต้องมองให้ลึกไปถึงความเคลื่อนไหวในชีวิตและวัฒนธรรมด้วย โลกทางสังคมของอุดมศึกษานี้ไม่ใช่มีเพียงแต่ชีวิตการเรียนการสอนในห้องเรียนเท่านั้น หากยังมีประสบการณ์การเรียนรู้ในมิติต่าง ๆ ในช่วงเวลาต่าง ๆ ของแต่ละวันซึ่งประกอบขึ้นมาเป็นชีวิตการเรียนรู้ของนิสิต หรืออีกนัยหนึ่งคือชีวิตการเรียนรู้นอกห้องเรียนในแง่มุมต่าง ๆ อีกด้วย เช่น การเรียนรู้จากกิจกรรมนอกหลักสูตร การใช้ชีวิตปฏิสัมพันธ์กับบรรยากาศรายรอบมหาวิทยาลัย ทั้งสยามสแควร์ ร้านอาหารและชุมชนที่สามย่าน เป็นต้น ดังที่นิสิตผู้ร่วมโครงการได้กล่าวถึงลักษณะการเรียนรู้ที่ไม่จำเป็นต้องคร่ำเคร่งทางวิชาการเป็นนักทฤษฎีอยู่แต่ภายในห้องเรียนเท่านั้นว่า “...การเรียนรู้ไม่ต้องทำตัวเป็นนักวิชาการถือค้ำทางทฤษฎีหรือขอให้เรียนรู้ให้สนุกเถอะ มันก็เรียนรู้ได้...” (สยามเด็กเล่น, 2545)

³ ในประสบการณ์ของต่างประเทศ มีกรณีศึกษาเกี่ยวกับ โลกทางสังคมของอุดมศึกษาจากมุมมองของผู้สอนเป็นสำคัญ ดังตัวอย่างเช่น Bernice Pescosolido and Ronald Aminzade, eds., (1999)

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นความพยายามก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่างทั้งกับตัวเราชนด้วยกันเองและกับสังคม ด้วยการสร้างความเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของนิสิตจุฬาฯ ในฐานะเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่ใช้ชีวิตในแต่ละวันปฏิสัมพันธ์อยู่กับเงื่อนไขทางสังคมของมหาวิทยาลัยและโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน งานวิจัยนี้อ่านวณให้นิสิตลุกขึ้นมาตั้งคำถามตามความสนใจของตนเอง รวมกลุ่มเพื่อให้เสียงมีพลังมากขึ้น และริเริ่มสร้างกิจกรรมเพื่ออธิบายตัวเอง ให้สังคมได้รับรู้เข้าใจและไปพ้นจากกรอบความเข้าใจต่อคนรุ่นใหม่เดิม ๆ ที่ดำรงฐานะคำอธิบายสำเร็จรูปและตายตัวมาเป็นเวลานานแสนนาน เหล่านิสิตที่เข้าร่วมกับงานวิจัยนี้ได้ร่วมกันวิเคราะห์ถึงปัญหาความทุกข์ใจของตัวเองทั้งในแง่การเรียน การทำกิจกรรม และการใช้ชีวิตระดับมหาวิทยาลัย และได้รวมตัวกันก่อเกิดเป็นเครือข่ายกิจกรรมนิสิต ภายใต้ฉายาว่า “สยามเด็กเล่น” และร่วมกันสร้างสรรค์กิจกรรมแบบแปลกๆ ใหม่ๆ อย่างต่อเนื่องแม้ว่างานวิจัยจะสิ้นสุดระยะโครงการไปแล้วก็ตาม

2. โจทย์และวิธีวิจัย : โจทย์ของใคร จะวิจัยอย่างไร

อาจนับเนื่องได้ตั้งแต่โลกเริ่มเข้าสู่ยุคสมัยใหม่และส้าทับด้วยยุคพัฒนา ที่วัยรุ่นมักถูกกระทำในฐานะที่เป็นวัตถุแห่งการรองรับความเป็นหวังเป็น โยของสังคมจากผู้ใหญ่ที่หวังดี (แต่ไม่ค่อยเข้าใจ) โดยไม่ตระหนักถึงว่า วัยรุ่นที่เป็นเป้าแห่งการจับจ้องเหล่านี้มองเห็นตัวเองเป็นอย่างไรผ่านแว่นของตัวเอง นิสิตซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่นก็หนีไม่พ้นจากการถูกจ้องมองด้วยสายตาลักษณะนี้ โจทย์อันสำคัญในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงอยู่ที่ว่า ในปัจจุบันวัฒนธรรมของนิสิตเป็นอย่างไรและมีการขยับเขยื้อนเคลื่อนไหวอย่างไร กล่าวคือนิสิตให้คุณค่าและความหมายกับตัวเอง แสดงความเป็นตัวของตัวเองผ่านกิจกรรมต่าง ๆ (ไม่เฉพาะกิจกรรมชมรม) อย่างไร? นิสิตมองและวางตำแหน่งแห่งที่ของตนเองในบริบทความสัมพันธ์กับสังคมอย่างไร? นิสิตอยากร่วมขับเคลื่อนสังคมในรูปแบบใด?

อย่างไรก็ตาม เพื่อไม่ให้ความตั้งใจของงานวิจัยชิ้นนี้ กลายเป็นการทำตัวเป็นผู้ใหญ่หวังดี ที่พยายามสร้างกรอบความคิดบางอย่างขึ้นมาอธิบายและครอบทับความหลากหลายของนิสิตซะเอง งานวิจัยชิ้นนี้จึงได้ส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวกลุ่มนิสิตร่วมกันจัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่ออธิบายตัวเอง โดยผ่านกรอบแว่นทางความคิดของตัวเอง ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ด้วยเห็นว่ามึลักษณะตรงกับความปรารถนาของงานวิจัย ซึ่งวิธีการวิจัยในแบบนี้มิใช่เพียงลงไปศึกษาแล้วนำสิ่งที่ได้ขึ้นมาพูดอธิบายให้ผู้อื่นฟัง แต่เป็นการวิจัยที่เน้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการปฏิบัติการบางอย่างไปในตัว และกลุ่มเป้าหมายก็ได้มีส่วนร่วมคิดร่วมทำในการวิจัยนั้นๆ ด้วย ลักษณะเด่น 3 ประการของวิธีวิจัยชนิดนี้ คือ⁴

1) การตั้งคำถามต่อประเด็นทางด้านการเมืองของความรู้ สนใจประเด็นการมีอำนาจและไร้อำนาจ และไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องระเบียบวิธีวิจัย เท่ากับการปลดปล่อยคนให้หลุดพ้นจากการครอบงำ

⁴ จาก Reason, Peter and Hilary, Bradbury (2001). และกรรณิการ์ สุขเกษม และสุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2544).

ของอำนาจเดิมในสังคม ในกรณีของงานวิจัยนี้อำนาจเดิมของสังคมที่ครอบงำนิสิตอยู่ คืออำนาจของการสร้างคำอธิบายนิสิตแบบสำเร็จรูปและตายตัว ทั้งที่มาจากผู้ใหญ่ในสังคมและมาจากตัวนิสิตเอง ซึ่งคำอธิบายมักวนเวียนอยู่กับเรื่องไม่กี่เรื่องเท่านั้น เช่น เครื่องแบบนิสิต, ผลการศึกษา, ความประพฤติ, การใช้เวลาว่าง ณ สยามสแควร์และโรงภาพยนตร์, กิจกรรมประเพณีประเภทประกาศศักดิ์ศรีความเป็นนิสิตของมหาวิทยาลัยแห่งนี้, กิจกรรมเพื่อสร้างความอบอุ่นและประทับใจให้แก่น้องใหม่ เป็นต้น

2) การให้ความสำคัญกับสาระของประสบการณ์ในชีวิต และความคิดที่ได้จากการผ่านประสบการณ์จริงของแต่ละคน ซึ่งได้เรียนรู้จากการมีความรู้สึก (feel) มีความชอบหรือสนุกสนาน และตนเองสามารถเข้าใจต่อประสบการณ์นั้น ๆ

3) งานวิจัยให้ความสำคัญต่อกระบวนการร่วมมืออย่างแท้จริง โดยกลับบทบาทของผู้ถูกศึกษามาเป็นผู้ร่วมศึกษาด้วย และมิติความสัมพันธ์ของผู้ศึกษากับผู้ถูกศึกษานั้นมีความผูกพันใกล้ชิดกันมากกว่าเพียงแค่การเห็นผู้ถูกศึกษาเป็นวัตถุแห่งการศึกษา⁵

นอกจากวิธีการวิจัยดังกล่าวแล้ว ลักษณะวิธีการวิจัยย่อย ๆ แบบอื่น ๆ ที่คณะผู้วิจัยใช้ประกอบ ได้แก่ การศึกษาเอกสาร การสนทนากลุ่ม การเสวนา การสัมภาษณ์ การคุยงานร่วมกันเพื่อวางแผนจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยคณะผู้วิจัยเป็นผู้ช่วยสนับสนุนและประสานงาน

3. ข้อมูลจากกิจกรรมในงานวิจัย (Data) : เรียน (นอกห้อง) ให้สนุก, เล่น (ในวงคุย) ให้มีความรู้, ตู้อาคคที สดใส

กิจกรรมที่เกิดขึ้นในงานวิจัยนี้ มีทั้งส่วนที่เป็นกิจกรรมรูปธรรมขึ้นมาโดยความร่วมมือของนิสิต และกิจกรรมที่เป็นกระบวนการเตรียมการต่าง ๆ ซึ่งมีรายละเอียดค่อนข้างมาก ในที่นี้จึงจะกล่าวถึงภาพรวมของกิจกรรมหลัก ๆ สำคัญ ๆ เรียงตามลำดับเวลาของการทำวิจัย ได้แก่ 1) การประชุมในช่วงแรก 2) กิจกรรม “ลองทำเลย” 3) การก่อรูปก่อร่างเครือข่ายกิจกรรมนิสิต 4) งานเสวนาเปิดตัวเครือข่าย 5) งานวิจารณ์หนังสือ 6) งานเสวนาดนตรี และในที่นี้จะกล่าวถึงภาพคร่าว ๆ ของแต่ละกิจกรรม และเน้นรายละเอียดบางจุดที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิดความอ่านที่แตกต่างหลากหลายของนิสิตที่เข้าร่วมงานวิจัยด้วย ดังนี้

1) การประชุมในช่วงแรก : กิจกรรมนิสิตกับสรรพความคิดที่ได้ระดม

⁵ ท่าทีระหว่างผู้ศึกษากับผู้ถูกศึกษานี้ เป็นทำนองเดียวกับที่อาจารย์สุริรัชย์ หวันแก้ว ได้วิพากษ์ถึงทัศนคติที่มหาวิทยาลัยมีต่อสังคมว่า “...แม้มหาวิทยาลัยจะอยู่ในสังคมและดำเนินการวิจัยเรื่องสังคม แต่ก็ได้ผูกพันกับสังคม โดยถือสังคมเป็นเพียงตัววัตถุแห่งการศึกษาหรือสังคมเป็นเพียงสภาพแวดล้อมของการจัดการศึกษาและวิจัยเท่านั้น” (โปรดดู สุริรัชย์ หวันแก้ว, 2545 : 9) จึงเป็นเรื่องน่าคิดว่ามหาวิทยาลัยควรเอื้อให้สังคมสามารถพลิกกลับบทบาทของตนเองมาเป็นผู้ศึกษาและสร้างปฏิบัติการใด ๆ ร่วมกับมหาวิทยาลัย มากกว่าเป็นเพียงวัตถุแห่งการศึกษาหรือไม่?

หลังจากมีการเชื่อมประสานความสัมพันธ์ระหว่างคณะผู้วิจัยกับนิสิตได้ระดับหนึ่งแล้ว ได้มีการประชุมร่วมกับนิสิต 5 ครั้ง เพื่อทำความเข้าใจความปรารถนาของงานวิจัย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาของนิสิตในมหาวิทยาลัย ทั้งการเรียน การทำกิจกรรม และการใช้ชีวิตในมิติอื่น ๆ

ปัญหาเรื่องความใฝ่รู้ของนิสิตที่ถูกจำกัดจำเขี่ยลงให้เหลือขนาดเท่าห้องเรียน เป็นปัญหาอย่างแรกที่ถูกหยิบยกขึ้นมาพูดคุย ซึ่งแม้การเรียนในห้องเรียนจะมีข้อดีอยู่มาก แต่ก็มิใช่ทางเลือกการเรียนรู้อื่น “เพียงอย่างเดียว” ของนิสิต สืบเนื่องจากประเด็นการเรียนในห้องเรียน ประเด็นเรื่องกิจกรรมนอกหลักสูตรซึ่งมักเป็นกิจกรรมตามประเพณี หรือกิจกรรม routine ที่สืบทอดกันตามจารีตนั้น ก็เป็นประเด็นที่ถูกหยิบยกขึ้นมาถกเถียงกันในการประชุมค่อนข้างมาก ในฐานะที่ดำรงอยู่คู่กับกิจกรรมนิสิตมานานแสนนาน แม้ไม่อาจชี้ชัดลงไปได้ว่าส่งเสริมการเรียนรู้ของนิสิตหรือไม่เพียงใด แต่สามารถกล่าวได้อย่างชัดเจนว่ากิจกรรมประเภทนี้ดึงดูดศรัทธาพยาบาลและงบประมาณเข้าไปเพื่อผลิตออกมาเป็นกิจกรรมอสังหาริมทรัพย์ทั้งหลาย รวมทั้ง “เวลา” ซึ่งเป็นทรัพยากรอันมีค่ามหาศาลที่เหลือน้อยตลอดออกมาจากการเรียนในชั้นเรียนต้องถูกแบ่งให้กับกิจกรรมเหล่านี้ด้วย

มีการระดมสมองพยายามคิดสร้างสรรค์กิจกรรมแนวใหม่ ๆ ที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้และเล่นอย่างสนุกสนาน เน้นให้สอดคล้องกับความสนุกสนาน ความอยากรู้และอยากทำของนิสิตเอง มีการเสนอกิจกรรมอยู่จำนวนหนึ่ง เช่น โครงการศึกษาวินิพนธ์, โครงการว่าด้วยวิถีชีวิตสมัยใหม่, โครงการว่าด้วย “ลูกชาวบ้าน” ในมหาวิทยาลัย, โครงการว่าด้วยการบริโภคที่ยั่งยืน, โครงการการแพทย์ทางเลือก, โครงการวิพากษ์การเรียนเชิงสร้างสรรค์, โครงการวารสารนิสิต, โครงการสร้างเว็บไซต์, โครงการศึกษามหาวิทยาลัยออกนอกระบบ, โครงการศูนย์กิจกรรมใหม่, โครงการมหาวิทยาลัยกับชุมชนรายรอบ, โครงการเครือข่ายนิสิตปริญญาตรีและปริญญาโท เป็นต้น โครงการเหล่านี้ แม้ว่าจะในภายหลังจะไม่ได้มีการนำมาดำเนินการให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมทั้งหมดทุกโครงการ แต่ในที่นี่จะขออธิบายรายละเอียดความคิดที่สำคัญ ๆ ของบางโครงการ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดของนิสิตที่ได้บอกกล่าวออกมาผ่านการเสนอหัวข้อโครงการกิจกรรมเหล่านี้

- **โครงการว่าด้วยวิถีชีวิตสมัยใหม่**

โครงการนี้ เน้นในส่วนการพยายามทำความเข้าใจความหมายของกิจกรรมที่น่าสนใจในชีวิตประจำวันของนิสิตจำนวนไม่น้อย ที่มักถูกประเมินค่าอย่างง่าย ๆ ว่าดี-เลว, ถูก-ผิด, เหมาะสม-ไม่เหมาะสม กิจกรรมเหล่านี้ เช่น หนังสือการ์ตูน, การรวมกลุ่มกันเล่นเกม counter strike, starcraft กล่าวได้ว่า คำว่าความคิดของโครงการนี้ มุ่งทดลองมองหาสาระในสิ่งที่หลายคนมองว่าไร้สาระ

- **โครงการว่าด้วย “ลูกชาวบ้าน” ในมหาวิทยาลัย**

โครงการนี้ เกิดจากความเห็นที่ว่ามหาวิทยาลัยเก่า ๆ ดัง ๆ อย่างจุฬาฯสามารถดึงดูดเอานักเรียนมัธยมปลายระดับหัวกะทิจากชนบทเข้ามาศึกษาเป็นเวลานาน ภายใต้คำโปรยว่า “โอกาสทางการศึกษา” ในโครงการนี้จึงมีคำถามว่า บัณฑิตที่จบการศึกษาเหล่านี้ได้กลับไปชดใช้/รับใช้บ้านเกิดของตนใน

ชนบทหรือไม่ อย่างไรก็ตาม นอกจากนี้ “ลูกชาวเมือง” ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเกี่ยวข้องกับข้อคำถามนี้หรือไม่ อีกทั้ง “ความเป็นจุฬาลงกรณ์” นั้นมีพื้นที่ให้กับกลุ่มนิสิตที่มีภูมิหลังหลากหลายเหล่านี้เพียงใด และอย่างไร

- **โครงการว่าด้วย “การบริโภคที่ยั่งยืน”**

บริษัทขายสินค้าทั้งหลายได้เร่งเร้าให้นิสิตปัจจุบันบริโภคสินค้าอยู่ตลอดเวลา การบริโภคถูกนำมาใช้ทั้งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ (เช่น การชวนกันไปช้อปปิ้ง ดูหนัง) และการสร้างความแตกต่างจากคนอื่น (เช่น การใช้กระเป๋าหรือโทรศัพท์มือถือยี่ห้อ) ดังนั้น คำถามจึงมีอยู่ว่า “ชีวิตที่ดี” ของนิสิตจุฬาลงกรณ์ซึ่งอยู่ท่ามกลางและเป็นส่วนหนึ่งของกระแสอันเชี่ยวกรากนี้คืออะไร จำเป็นต้องมอง “ชีวิตที่ดี” ของนิสิตจุฬาลงกรณ์อย่างสัมพันธ์กับ “สังคมไทยที่ดี” และ “สังคมโลกที่ดี” ด้วยหรือไม่ อย่างไร จำเป็นต้องถามหรือไม่ว่าการบริโภคมากมายมหาศาลของมนุษย์ก่อให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติและผู้คนที่อยู่ติดกับธรรมชาติหรือไม่ เพียงใด

- **โครงการศึกษาวินิพนธ์**

ส่วนที่เป็น “ศิลปะ” ของโครงการนี้ นิสิตมีความคิดว่า การฟังเพลงบางแนวที่ดูเหมือนจะเป็นลักษณะเด่นของวัย เช่น วง “พรุ” หรือวง “โมเดิร์นด็อก” นั้น เรียกได้ว่าเป็น “เพลงเพื่อชีวิต” ของหนุ่มสาวรุ่นปัจจุบันได้หรือไม่ เพลงอย่างของ “พรุ-ด็อก” บอกเล่าเรื่องราวของสังคมยุคใหม่อย่างไร เพลงเหล่านี้สะท้อนความอัดอั้นกับข้อใจของเหล่าผู้ฟังเข้าใจวัยที่ถูกลดทอนจาก “ระเบียบสังคม” ที่มีคนหวังดีมาจัดให้หรือไม่?

ส่วนที่เป็น “กวีนิพนธ์” นั้น เกิดจากคำถามของนิสิตที่ว่า แนวทางกวีตามแบบฉบับของอังคาร กัลยาณพงศ์ หรือเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ยังคงเป็นที่ซาบซึ้งอยู่ในลมหายใจของคนรุ่นใหม่หรือไม่? แนวทาง “กวีนิพนธ์” แบบใหม่ ๆ เช่น short message ในโทรศัพท์มือถือ หรือการ forward mail ใน internet มีการทำทนายและโต้ตอบอย่างไรกับแนวทางกวีนิพนธ์แบบ “...สัมผัสใจสู่ใจให้แจ่มชัด ไม่จำกัดกวีไว้แต่ในคำ” ของเนาวรัตน์ หรือไม่ อย่างไร

2) **วิจารณ์ภาพยนตร์ “คนเลี้ยงช้าง” : กิจกรรม “ลองทำเลย”**

กิจกรรมนี้เกิดขึ้นจากการที่นิสิตที่เสนอโครงการ Creative Sensing Group เห็นว่าได้มีการถกเถียงและระดมความคิดเกี่ยวกับหัวข้อรูปแบบกิจกรรมแนวใหม่ ๆ กันมามากแล้ว (ถึง 5 ครั้ง) ดังนั้น ควรจะมีการเลือกนำกิจกรรมบางอย่างจากที่ได้ระดมความคิดกันมาทดลองบริหารความคิดอิสระ และทดลองดูความ “เวิร์ก” ของกิจกรรมที่นิสิตอยากจะสร้างสรรค์กัน ซึ่งนิสิตเรียกว่าเป็นกิจกรรมประเภท “ลองทำเลย” หลังจากได้ “ลองทำเลย” ดูแล้ว ก็ทำให้นิสิตมีความมั่นใจมากขึ้นว่าจะสามารถทำกิจกรรมใหม่ ๆ ได้อย่างที่ตนเองปรารถนา ภาพยนตร์ที่นำมาวิจารณ์คือเรื่อง “คนเลี้ยงช้าง” เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างช้างกับคนเลี้ยงช้าง ที่ถูกความยากจนและภาวะหนี้สินบีบให้ต้องเข้าไปลากไม้ผิดกฎหมายให้กับเจ้าแก่งคนหนึ่ง และเกิดเรื่องยุ่ง ๆ เนื่องจากเข้าไปช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ป่าไม้ตงฉินที่ถูกลูกน้องเจ้าแก่งคนตาย และในพระเอกซึ่งเป็นคนเลี้ยงช้างถูกยิงบาดเจ็บสาหัส ช้างก็ถูกยิงจึงโกรธและไล่ฆ่าลูกน้องเจ้าแก่งคนตาย และใน

ที่สุดข้างก็หนีเข้าไป พระเอกและครอบครัวก็อพยพออกจากหมู่บ้านและไม่ทำอาชีพตัดไม้อีกต่อไป ส่วน
 เจ้าแก้วไม้เดือนยังคงลอยนวลเหนือกฎหมายอยู่

หลังชมภาพยนตร์จบ นิสิตได้ทดลองวิพากษ์วิจารณ์ภาพยนตร์กันอย่างออกรส มีทั้งการ
 วิจารณ์โครงสร้างของเรื่องว่ามีรูปแบบและตัวละครตามสูตรสำเร็จ กล่าวคือ มีพระเอก-ผู้ร้าย, มีนายทุน
 ผูกขาด-มีชาวบ้านผู้ถูกกดขี่, มีความโหดร้าย-ความอ่อนโยน, ความเลว-ความดี, ปากท้องชาวบ้าน-การ
 ตัดสินใจทำสิ่งผิดกฎหมาย มีการวิจารณ์เนื้อหาสาระเรื่องแนวความคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสมัย 20 ปีก่อน
 ตามเวลาในภาพยนตร์ (ซึ่งแม้แต่ปัจจุบันก็ยังคงเป็นที่ถกเถียงกัน) ว่า ในภาพยนตร์เหมือนจะนำเสนอว่า “คน
 กับป่าอยู่ร่วมกันไม่ได้” การอนุรักษ์ป่าหมายถึงต้องแยกคนออกจากป่า สุดท้ายข้างก็กลับเข้าไปตาม
 ธรรมชาติ ส่วนพระเอกก็ออกจากหมู่บ้าน และเลิกอาชีพตัดไม้โดยถาวร นอกจากนี้ ยังมีการมองต่อเนื่องจาก
 ในอดีตข้างมีความยิ่งใหญ่และมีความสำคัญกับสังคมไทยอย่างมาก แต่ปัจจุบันข้างไม่มีป่าให้อยู่และต้องเข้า
 มาหากินในเมือง ข้างถูกหลงลืมและลดความสำคัญลงมาก เกิดคำถามขึ้นว่าข้างจะอยู่ได้อย่างไรในบริบท
 สังคมปัจจุบัน ปัญหาเรื่องข้างสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างที่เน้นเทคโนโลยี ที่ทำให้ข้าง ป่า และธรรมชาติ
 ตกเป็นฝ่ายถูกกระทำ และเอื้อต่อประโยชน์ของฝ่ายทุนและผู้มีอำนาจ

3) การก่อรูปก่อร่างเครือข่ายกิจกรรมนิสิต : กำเนิด “สยามเด็กเล่น”

ช่วงการก่อรูปก่อร่างเครือข่ายกิจกรรมนี้ อาจกล่าวได้ว่าแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนย่อย คือ 1) การ
 สร้างกลุ่มกิจกรรมย่อย และ 2) การคิดชื่อเครือข่ายกิจกรรม โดยขั้นตอนการสร้างกลุ่มย่อยนั้น เป็นการหยิบ
 ยกเอาความคิดเห็นในการสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ ๆ ที่ได้จากการระดมความคิดเห็นในช่วงต้น มาทำให้มี
 ความชัดเจนมากขึ้น และเสมือนหนึ่งเป็นการประกาศว่าจะทำกิจกรรมย่อยใดบ้าง ในขั้นตอนนี้เกิดกลุ่ม
 กิจกรรมย่อย ๆ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสุขภาพทางเลือก, กลุ่มวิพากษ์การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์, และกลุ่มเสพศิลป์
 สร้างสรรค์ มีรายละเอียดความคิดของแต่ละกลุ่มย่อยดังนี้

กลุ่มวิพากษ์การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เกิดจากความรู้สึกของนิสิตผู้เสนอว่าการเรียนปัจจุบัน
 มีวิชาเลือกนอกคณะไม่มากนัก ส่วนวิชาในคณะก็ดูเหมือนจะบีบให้นิสิตเรียนไปในทางเดียว เน้นความรู้
 เฉพาะด้าน ซึ่งระบบการศึกษาลักษณะนี้ไม่สามารถตอบสนองความอยากรู้อันรุ่มรวยหลากหลายของนิสิตได้
 มีคำถามเกิดขึ้นว่าจะมีการเปิดใจให้มีการเรียนข้ามสาขาได้หรือไม่ เรียนจบแล้วอยากทำงานนอกเหนือจาก
 ความรู้ที่เรียนมาได้หรือไม่ ความรู้ที่เรียนมาจะนำมาประยุกต์ให้เข้ากับชีวิตจริงและชีวิตประจำวันด้วยได้
 หรือไม่ ดังที่นิสิตเขียนอธิบายความคิดของกลุ่มกิจกรรมนี้ไว้ดังนี้ (สยามเด็กเล่น, 2545)

ปัจจุบันความรู้ในสาขาวิชาการต่างๆมีการพัฒนามากขึ้นอย่างต่อเนื่อง และม
 ความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์ ความจำเป็นในการศึกษาศาสตร์ใน
 สาขาอื่นจึงมีมากขึ้นเช่นกัน แต่การเรียนของคณะต่างๆ ในปัจจุบันมุ่งหมายกับการเรียนวิชา
 เฉพาะและวิชาชีพในสาขานั้นๆ มากเกินไป จึงทำให้นิสิตขาดโอกาสที่จะแสวงหาความรู้ใหม่ๆ
 ให้กับตัวเอง เพื่อที่สามารถดำรงชีวิตในสังคมและนำไปประยุกต์กับวิชาชีพได้ อีกทั้งแต่ละ

คณะก็ยังเปิดโอกาสให้นิสิตได้เลือกเรียนวิชาเลือกไม่มากเท่าที่ควร จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาและพัฒนาระบบการเรียนข้ามสาขา เพื่อให้ นิสิตมีความรู้ในศาสตร์ของตัวเองที่เรียนอยู่และมีความรู้ที่จะนำมาใช้ในการดำรงชีวิตต่อไปได้

กลุ่มสุขภาพทางเลือก เกิดจากคำถามของนิสิตที่ว่า เหตุใดปัจจุบันการแพทย์ทางเลือก เช่น โยคะ ฟังซิ้ม สมุนไพร ชีวจิต จึงได้รับความนิยมมากขึ้น การแพทย์แผนปัจจุบันมีข้อดีอย่างไรจึงไม่สามารถเป็นที่พึ่งของผู้ป่วยได้ โดยกลุ่มนี้อยากจะมองหาความร่วมมือระหว่างข้อถกเถียงของการแพทย์ทั้งสองแบบ และอยากให้ทุกฝ่ายเปิดใจกว้างในการมองทางเลือกการรักษาสุขภาพของแต่ละคน นิสิตกลุ่มนี้เขียนอธิบายแนวคิดการทำกิจกรรมของตนเองไว้ดังนี้ (สยามเด็กเล่น, 2545)

ปัจจุบันแนวโน้มการเจ็บป่วยของประชาชนในสังคมเริ่มเปลี่ยนไป จากโรคของความขาดแคลนเป็นโรคของความมั่งคั่ง แนวความคิดในการดูแลสุขภาพของประชาชนเริ่มให้ความสนใจกับศาสตร์สุขภาพอื่น นอกเหนือจากการแพทย์แผนปัจจุบัน ผู้คนมักเรียกศาสตร์เหล่านี้ว่า “การแพทย์ทางเลือก” (Alternative Medicine) การแพทย์ทางเลือกมีมานานแล้ว เป็นที่รู้จักและในขณะเดียวกันก็มักจะมีคำถามในแง่ของประสิทธิภาพในการรักษา เนื่องจากผู้ให้การรักษาที่มักจะไม่ใช่แพทย์ (แผนปัจจุบัน) วิธีการรักษาไม่ได้ใช้ยา การผ่าตัด หรือวิธีอื่นใดที่การแพทย์ยอมรับและใช้กันอยู่

การเปลี่ยนแปลงในขณะนี้ เป็นคำถามสำคัญที่ทำทนายการแพทย์แผนปัจจุบันว่า ทำไม “การแพทย์ทางเลือก” จึงถูกเลือก? ความสนใจของประชาชนในขณะนี้สะท้อน “อะไร” ต่อระบบการรักษายาบาลที่เป็นอยู่? แพทย์ไม่อาจสร้างความมั่นใจให้กับคนไข้ได้เพียงพอหรือ? เป็นเพราะแพทย์มุ่งรักษาเพียงตัว “โรค” โดยเกือบจะไม่เข้าใจ “มิติของคน” การมองการรักษาแบบแยกส่วน หรือเป็นเพราะปัญหาจริยธรรม ราคาการรักษาพยาบาล ข้อจำกัดอันใดในระบบการแพทย์ ที่แพทย์แผนปัจจุบันไม่เข้าใจหรือไม่พยายามจะเข้าใจ

โครงการนี้จึงเกิดขึ้นด้วยความหวังว่า ในฐานะแพทย์ผู้ซึ่งคนในสังคมยอมรับให้เป็นผู้นำของสุขภาพ จะร่วมกันคิด วิเคราะห์ และให้แนวทางกับสังคมได้ว่า ความลงตัวและสมดุลของระบบการแพทย์ทั้งสองควรอยู่ตรงไหน รวมทั้งไขข้อข้องใจและบอกแนวทางที่ประชาชนจะสามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องและมั่นใจ

กลุ่มเสพศิลป์สร้างสรรค์ กลุ่มนี้เปลี่ยนชื่ออีกครั้งมาจาก Creative Sensing Group โดยหลังจากได้ทดลองทำกิจกรรมวิจารณ์ภาพยนตร์ดูแล้ว ทำให้กลุ่มนี้เริ่มเห็นถึงความเป็นไปได้ของการที่จะสร้างกิจกรรมตามแนวทางของกลุ่ม และได้พัฒนาแนวคิดต่อเนื่องให้ชัดเจนขึ้น โดยมองว่าศิลปะเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต กลุ่มนี้ปรารถนาที่จะสร้างวัฒนธรรมการวิพากษ์วิจารณ์ศิลปะผ่านการอ่าน การฟัง และการมองดู โดยการคิดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งที่ได้จากงานศิลปะ เพื่อให้ความคิดเกิดการ “พัฒนา” ผ่านกระบวนการที่อาจสรุปได้คร่าว ๆ ว่าเป็นการเสพ-สร้าง-เสวนากัน ดังที่เขียนแนะนำตัวเองไว้ในเอกสารแนะนำกลุ่มดังนี้ (สยามเด็กเล่น, 2545)

เราขอรับว่าโครงข่อยนี้นำเสนอความสำคัญให้คุณตระหนักรู้เหมือนอาการกระจำจอนทำข้อสอบออกได้ยากมาก แต่มันเหมือนจะขึ้นอยู่กับอาการสว่างโพล่งของตัวเองเมื่อได้รับประกายแปลบ

จากงานศิลป์ อย่างไรก็ตามถ้าหากว่าเราพิจารณาโลกและสังคมรอบข้างที่บีบรัดตัวเราแล้วละก็ เราอาจจะเข้าใจงานศิลป์ได้ในแง่บางแง่เช่น การแสดงอีกมิติหนึ่งของชีวิต และการเปิดเผยความเป็นตัวตนออกมา สังเกตกับตัวคุณเองได้อย่างชัดเจนว่าขณะที่คุณเสพงานหรือสรรสร้างมันเหมือนการปลดปล่อยและใช้พลังของตัวเองออกมาอย่างเต็มที่ และขณะเดียวกันก็เลี้ยงไม่ได้ที่จะสนุกสนาน โศกเศร้า หรือมีอารมณ์สะท้อนใจไปกับมัน

ง่ายที่จะบอกว่าเราทำโครงนี้เพราะเราทำเอามันส์ แต่ยากจะสรรหาคำที่จะมากล่าวว่าเราทำโครงนี้แล้วมีประโยชน์ต่อสังคมโดยตรงอย่างไร ถึงแม้ว่าจะมีประโยชน์อย่างตรงๆก็ตาม ในขณะที่โลกและสื่อต่างพร้อมใจที่จะโหมกระพือกระแสหลักต่างๆนานา งานศิลป์ไม่ว่าแท้หรือเทียมก็ได้ถูกสร้างขึ้นมาในปริมาณมหาศาลภายใต้ความเชื่อและมายาคติอย่างน้อยก็ชุดหนึ่ง ยกตัวอย่างเช่น ภาพลักษณ์ที่แฝงมากับภาพยนตร์ ดนตรีก็เช่นกันเลี้ยงไม่พื้นที่ที่จะแสดงข้อเท็จจริงบางอย่างในสังคม ไม่ว่าจะในรูปแบบเรพ หรือ อีพอซพ เพื่อกลายมาเป็นเพื่อชีวิตแนวใหม่ สำหรับหนังสือนั้นก็คือความครุ่นคิดของยุคสมัย ดังนั้นการเสพโดยสร้างสรรค์จะทำให้เราเสพอย่างวิพากษ์และเป็นไปได้ว่าจะต่อยอดเพื่อไปเป็นผู้สร้างสรรค์สร้างเสียเอง

ขั้นตอนที่ 2 ของการก่อรูปก่อร่างเครือข่ายกิจกรรม คือการร่วมกันของนิสิตในการคิดชื่อเครือข่ายซึ่งครอบคลุมกลุ่มกิจกรรมทั้งสาม เพื่อนำเสนอความเป็นตัวตนร่วมกันต่อสาธารณะ ได้ชื่อสรุปร่วมกันว่า “สยามเด็กเล่น” โดยชื่อนี้มีความหมายดังนี้ **“สยาม”** เป็นคำที่มี 2 นัย นัยแรกคือคำเรียกประเทศไทยในสมัยก่อน และนัยที่สองคือ “สยามสแควร์” ซึ่งเป็นแหล่งแสดงเสรีภาพของวัยรุ่น, **“เด็ก”** คือ กลุ่มนิสิตและเยาวชนคนรุ่นใหม่, ส่วนคำว่า **“เล่น”** นั้น ในความหมายขั้นต้น คือการกระทำเพื่อความสนุก ไร้ใจ แต่ในขณะเดียวกัน คำว่า “เล่น” ก็มีความหมายอื่น เช่น “เล่น” ที่ไม่ได้แปลว่าเล่น แต่หมายถึงอะไรที่ทำได้จริงๆ เช่น เล่นการเมือง, หรือการทำอย่างหมกมุ่น. กล่าวโดยสรุป “สยาม” คือพื้นที่, มี “เด็ก” เป็นผู้กระทำ, กริยาคือ “เล่น” ซึ่งหมายความว่า เด็กจะเป็นผู้กระทำ (แล้วนะ) ไม่ใช่ผู้ใหญ่ (ซึ่งมักจะชอบวางกรอบให้เด็กทำอย่างนั้นอย่างนี้) โดยที่การกระทำนี้มีสยามเป็นพื้นที่ที่อิสระเสรีให้ “เด็ก” ได้แลกเปลี่ยนกับโลกภายนอกอย่างเข้มข้น ชื่อกลุ่มนี้ มีความสำคัญไม่น้อย ในฐานะเป็นการสรุปรวบยอดความคิด (conceptualize) ของกลุ่มเยาวชนกลุ่มนี้ว่ามองตนเองสัมพันธ์กับสังคมและคนกลุ่มอื่น/วัยอื่นอย่างไร และตั้งใจจะทำอะไร ด้วยวิธีการอย่างไร

4) งานเสวนาเปิดตัวเครือข่ายฯ : “ก้าวกระโดด : จากกิจกรรมจำเจ สู่อิสรภาพที่สร้างสรรค์”

คณะวิจัยและนิสิตได้ร่วมกันเตรียมจัดงานเสวนาเพื่อเปิดตัวเครือข่ายให้มหาวิทยาลัยและสังคมได้รับรู้การมีอยู่ของเครือข่ายกิจกรรมนี้ โดยใช้ชื่อเสวนาให้สอดคล้อง สามารถสื่อถึงความคิดและความปรารถนาของนิสิตว่า **“ก้าวกระโดด : จากกิจกรรมจำเจ สู่อิสรภาพที่สร้างสรรค์”** ซึ่งหมายถึงอาการก้าวกระโดดทางความคิด/แนวคิดในการทำกิจกรรม จากลักษณะและรูปแบบการทำกิจกรรมที่ติดกรอบทางความคิด ติดขัดกับระบบกิจกรรมซึ่งคล้ายกับระบบราชการเข้าไปทุกที ไปสู่บรรยากาศการทำกิจกรรมที่อิสระและสร้างสรรค์ เอื้อให้นิสิตได้กล้าคิดกล้าทำ แสดงพลังและศักยภาพอันอนอกนันทันตัวของนิสิตออกมาให้สังคมสาธารณะได้เป็นที่ประจักษ์ ในงานเสวนาเปิดวันจริง วงเสวนาได้ร่วมกันวิเคราะห์ประเด็นปัญหาของการทำกิจกรรมที่ผ่านมา ในประเด็นปัญหาความซับซ้อนและไร้ชีวิตชีวาของกิจกรรมนอกหลักสูตร

ในมหาวิทยาลัยและทางออก รวมทั้ง ได้มีเพื่อนนิสิตต่างมหาวิทยาลัยผู้หนึ่งซึ่งมีความบกพร่องเกี่ยวกับประสาทตา กล่าวคือประสาทตาเสื่อมตอนเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทำให้มองภาพต่าง ๆ อย่างพร่ามัวมาก จนแทบจะเรียกได้ว่ามองอะไรไม่เห็นเลย เพื่อนนิสิตคนนี้ได้ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดความฝัน ในช่วงก่อนและหลังจากประสบเหตุการณ์นี้ ซึ่งทำให้ในเวลาที่ได้เกิดบรรยากาศการคุยกันถึงเรื่องความฝัน การกล้าคิดกล้าทำตามความฝัน และการเป็นตัวของตัวเองขึ้น

5) งานวิจารณ์หนังสือ : “เปิดฟลอร์ลือหนังสือ...ลุงปู่”

นิสิตได้ร่วมกันจัดเสวนาวิจารณ์หนังสือเรื่อง “เอกลักษณ์ของชาติกับการจัดระเบียบสังคม” ซึ่งเป็นหนังสือถอดบทปาฐกถาของร.ต.อ.ประจักษ์ เปี่ยมสมบูรณ์ โดยใช้ชื่องานว่า “เปิดฟลอร์ลือหนังสือ...ลุงปู่”⁶ หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาโดยสรุปอยู่ที่ 2 แนวคิดหลัก คือ แนวคิดเอกลักษณ์ของชาติ และแนวคิดการจัดระเบียบสังคม ผู้เขียน นิยามว่าไทย มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น เฉพาะตัว เอกลักษณ์ของชาติไทยที่ทำให้ไทยดำรงคงอยู่มาถึงทุกวันนี้เป็นสิ่งที่ควรสืบทอด โดยยกตัวอย่างเอกลักษณ์ที่เป็นการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำบางคนบางประการที่อยากให้เด็กวัยรุ่นไทยนำไปเป็นแบบอย่าง เช่น ความซื่อสัตย์ ความรักชาติ เคารพในหน้าที่ ผู้เขียนต้องการให้การดำรงชีวิตในสังคมที่วุ่นวายซับซ้อนในสมัยปัจจุบันมีความเป็นระเบียบ สงบ จึงได้เสนอนโยบายการจัดระเบียบสังคม โดยเน้นที่กำหนดการดำเนินชีวิตของวัยรุ่นต่อการไปเที่ยวสถานบริการกลางคืน เช่น เด็กอายุต่ำกว่า 20 ปี ห้ามเข้าสถานบริการ การกำหนดเขตโซนนิ่งของสถานบริการ รวมทั้งพยายามสร้างสำนึกของคนในชาติให้ยึดกับระเบียบที่ได้กำหนดขึ้น

ในงานเสวนามีความคิดเห็นที่หลากหลายของผู้เข้าร่วมต่อแนวคิดของนโยบายนี้ ความคิดของนิสิตที่สนับสนุนการจัดระเบียบสังคม เช่น เห็นว่าการจัดระเบียบเป็นเหมือนผู้ใหญ่คอยดูแล เหมือนพ่อแม่ ดูแลลูก เนื่องจากเด็กวัยรุ่นไทยยังไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ ยังไม่โตเป็นผู้ใหญ่พอ บางครั้งยังงัดใจไม่ได้ กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยมีความคิดว่าก่อนที่จะออกนโยบาย ควรคิดเรื่องการให้เกียรติวัยรุ่น การจัดระเบียบสังคมที่อ้างว่ามาจากเอกลักษณ์ของชาติเป็นสิ่งที่น่ากลัวต่ออนาคตของสังคมมาก เพราะใช้แนวคิดชาตินิยมแบบยึดถือความรู้ของผู้เฒ่าในการครอบงำคนอื่น ๆ ในสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลาย และการจัดระเบียบสังคมเป็นการเอาประวัติศาสตร์ความเป็นชาติมาสร้างความขลัง นอกจากนี้ยังเห็นว่ากฎที่ห้ามเด็กอายุต่ำกว่า 20 ปี ห้ามเข้าสถานบริการ นั้นไม่สอดคล้องกับอายุ 18 ปีแล้วสามารถเลือกตั้งได้ และตั้งคำถามว่าถ้าเช่นนั้นจะกำหนดให้ช่วงอายุใด เป็นเด็ก หรือผู้ใหญ่

6) งานเสวนาดนตรี : “เลตนบนบรรทัด 5 เส้น”

⁶ ชื่อเรื่องที่ตั้งขึ้นนั้น ต้องการแสดงให้เห็นตัวตนของนิสิตที่จะมาตั้งคำถาม และร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างกล้าหาญ ถึงช่องว่างระหว่างวัยของอายุของคนเขียนกับคนที่ถูกเขียนถึงว่า นิสิตและวัยรุ่นทั้งหลายเป็นคนในรุ่นที่สามารถเป็นหลานของคนที่ยังเขียนหนังสือเล่มนี้ได้แล้ว

กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ร่วมกันจัดขึ้นเพื่อสร้างความเข้าใจในความเป็นตัวตนของคนผ่านวัฒนธรรมดนตรี และเพื่อตระหนักถึงความเป็นจริงในบริบทสังคมว่ามีความเชื่อมโยงต่อการใช้ชีวิตของวัยรุ่นอย่างไร กิจกรรมนี้ใช้ชื่อว่า “แลดนบนบรรทัด 5 เส้น” มีนิสิตที่ฟังเพลงในแนวทางที่แตกต่างกันมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งที่ฟังเพลงแนวอินดี้ (indy หรือ independence), เพลงคลาสสิก, เพลงลูกทุ่งและเพลงเพื่อชีวิต ในงานเสวนานี้ แนวการฟังเพลงของนิสิตแต่ละคน ได้ถูกบอกเล่าและสะท้อนให้เห็นความรู้สึกนึกคิดและตัวตนของแต่ละคน อาทิเช่น ไม่ใช่วัยรุ่นทั้งหมดจะฟังเพลงตามกระแส เพลงตลาด แต่ฟังเพราะชอบ นั่นเป็นรูปแบบของดนตรีที่เลือกแล้ว อย่างเพลงอินดี้ ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นการสะท้อนให้เห็นการคิดเห็นของวัยรุ่นในสังคมยุคนี้จริงๆ ส่วนเพลงลูกทุ่งและเพลงเพื่อชีวิตนั้น สัมพันธ์กับภูมิหลังของนิสิตที่มาจากชนบทและต้องมาเรียนในจุฬาฯ อยู่ในสภาพแวดล้อมแบบเมือง โดยเพลงลูกทุ่งทำให้รู้สึกนึกถึงบ้านเกิด ทำให้รู้สึกอบอุ่น ชีวิตในเมืองที่แปลกแยกสามารถผ่อนคลายได้ด้วยบรรยากาศของเพลงลูกทุ่ง ส่วนเพลงคลาสสิกนั้นส่วนใหญ่จะเป็นเพลงบรรเลง ที่ไม่ได้ยินแม้แต่เนื้อร้อง เป็นจุดกำเนิดของจินตนาการทำให้ผู้ฟังสามารถนึกถึงอะไรก็ได้ในเวลาที่เปิดเพลงฟัง การฟังเพลงคลาสสิกช่วยสร้างสมาธิ เหมาะกับอารมณ์ที่ต้องการใช้ความคิด นอกจากนี้ เพลงคลาสสิกยังอำนวยความสะดวกต่อนิสิตที่อยู่ในวัยศึกษาด้วย เนื่องจากเวลาเรียนหนังสือบางที่ต้องคิดคำนวณ ผู้ฟังจะสามารถคิดอะไรได้อย่างมีประสิทธิภาพหลังจากฟังเพลงคลาสสิก งานเสวนานี้ ทำให้เห็นว่าดนตรีคือการบ่งบอกเรื่องราวความคิด ความรู้สึก และอารมณ์ในบางห้วงของชีวิตผ่านความสุนทรีย์ เพื่อเยียวยารักษาใจและสื่อความรู้สึกของผู้คนให้ผ่อนคลายจากสภาพความทุกข์ที่ได้รับ

4. ผลการวิจัย และอภิปราย/วิจารณ์ (Result and Discussion)

1) การตระหนักถึงคำถามที่ว่า “มาเรียนมหาวิทยาลัยทำไม”

ช่วงเริ่มต้นของการก่อเกิดกลุ่มเครือข่ายสยามเด็กเล่นนั้น นิสิตแต่ละคนได้ถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเข้มข้นในเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตของนิสิตในมหาวิทยาลัย ทั้งในเรื่องการเรียน การทำกิจกรรม และสาระชีวิตในด้านอื่นๆ เช่น เรื่องภูมิหลังของชีวิต หนังสือหรือบุคคลในชีวิตที่ประทับใจ แรงบันดาลใจในชีวิตวัยเด็กที่ทำให้ นิสิตแต่ละคนเลือกเรียนในสาขาวิชาที่ตนสังกัดในปัจจุบัน ซึ่งบางคนก็อ่านหนังสือเกี่ยวกับประวัติเบื้องลึกและเบื้องหลังของนักวิทยาศาสตร์ผู้ประสบความสำเร็จมีชื่อเสียง จากความประทับใจนั้นทำให้ตนเองฝันไว้ว่าสักวันหนึ่งตนจะคิดค้นทฤษฎีขึ้นมาทฤษฎีหนึ่ง และได้มีชื่อของตนเป็นชื่อทฤษฎีนั้น ในขณะที่บางคนก็ยอมรับว่าได้เลือกเรียนในสาขาวิชาปัจจุบันและเลือกเรียนในมหาวิทยาลัยแห่งนี้เพราะทำตามคำนิยามบ้าง ความมีชื่อเสียงบ้าง พ่อแม่หวังไว้บ้าง รวมทั้งมีนิสิตบางคนที่มีบ้านไกลบ้าง นอกจากนี้ มีนิสิตบางคนกล่าวถึงความบังเอิญของตนซึ่งเป็นคนที่มิภูมิหลังอยู่ในจังหวัดชนบท และอยู่ในหมู่บ้านที่ห่างไกลที่สุดจากตัวเมืองของจังหวัดนั้น แต่ด้วยความบังเอิญที่ได้ทุนการศึกษา จึงได้ “กระเด็น” เข้ามาถึงมหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้นิสิตหลาย ๆ คนได้เริ่มตั้งคำถามถึงความสัมพันธ์และตำแหน่งแห่งที่ของตนเองกับมหาวิทยาลัย เริ่มเกิดคำถามว่าตนเองมาเรียนมหาวิทยาลัยเพื่อสิ่งใด เคยคิดเคย

ฝันไว้ว่ามหาวิทยาลัยจะเป็นอย่างไร จินตนาการภาพของตัวเองไว้ว่าหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว ตนจะไปทำอะไร และด้วยสภาพทางสังคมที่บีบรัดแข่งขัน มีความซับซ้อนอย่างยิ่ง และมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยได้เอื้อให้ตนเองได้รังสรรค์ความฝันไว้มากน้อยเพียงใด และหากกล่าวถึงที่สุด มหาวิทยาลัยถูกวิพากษ์จากนิสิตบางคนว่าเป็นสถานดับฝันด้วยระบบที่ไม่เอื้ออำนวยให้นิสิตมีชีวิตชีวา อีกทั้งยังทำให้ความใฝ่ฝันของนิสิตหายไปอีกด้วย คำถามเหล่านี้เป็นคำถามสำคัญสำหรับชีวิตของนิสิตในฐานะคน ๆ หนึ่งที่มีความใฝ่ฝันถึงบทบาท การวางตำแหน่งแห่งที่ การกำหนดคุณค่าและความหมายของตนเองในสังคม ดังคำโคลงบทหนึ่งซึ่งนิสิตในกลุ่มเสพศิลป์สร้างสรรค์ได้เขียนเอาไว้ในโอกาสแนะนำความคิดความรู้สึกของกลุ่ม ดังนี้ (สยามเด็กเล่น, 2545)

“เสพ สิ่งซึ่งกลั่นกล้า	ความฝัน
ศิลป์ ตอบตัวตนอัน	แปลกหน้า
สร้าง เพื่ออยู่รู้วันรันดร	แก่โลก นี้นอ
สรรค์ ต่อขอยอดคทา-	เพื่อนพ้องชวนแสดง”

2) เกิดเครือข่ายกิจกรรมนิสิตในระดับภายในมหาวิทยาลัย

จากกระบวนการของงานวิจัย พบว่านิสิตอยู่ไม่ใช่น้อย ที่มีความอดอัดคับข้องใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ในปัจจุบัน ที่ไม่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์กับสังคมยุคโลกาภิวัตน์อย่างสร้างสรรค์ โครงการวิจัยพยายามเอื้อให้เกิดพื้นที่ถกเถียงแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ทั้งนี้มีการระดมความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อมหาวิทยาลัยในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ความสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยต่อสังคม การเรียนการสอนจากประสบการณ์ของนิสิตในแต่ละคณะ/ชั้นปี ปัญหาของระบบกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมในสังกัดและนอกสังกัด มีเวทีเสวนาแสดงความคิดเห็น ความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถของนิสิตทั้งในเวทีเสวนา “ก้าวกระโดดฯ” การเสวนาวิจารณ์หนังสือ วิจารณ์เพลง และวิจารณ์ภาพยนตร์ อีกทั้งนิสิตยังได้จัดสร้างเว็บไซต์ของกลุ่มขึ้น จากกระบวนการดังกล่าวทำให้เกิดพื้นที่ความสนใจร่วมของนิสิตในการติดตามความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ซึ่งเป็นนิสิตที่มาจากหลากหลายคณะวิชา ได้แก่ คณะวิศวกรรมศาสตร์, คณะนิเทศศาสตร์, คณะวิทยาศาสตร์, คณะแพทยศาสตร์, คณะทันตแพทยศาสตร์, คณะเภสัชศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์ ฯลฯ ซึ่งจากการที่นิสิตเข้าร่วมจากหลากหลายคณะทำให้ในการพูดคุยสนทนากันในแต่ละเรื่องนั้น จะได้มุมมองจากหลากหลายมุมมอง เช่น ปัญหาการเรียนการสอน ก็ทำให้นิสิตได้แลกเปลี่ยนถึงความเหมือน ความแตกต่าง เงื่อนไข เนื้อหา และบริบทของแต่ละคณะวิชาแตกต่างกันไป กล่าวได้ว่า จากกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้นิสิตที่มีความคิดคล้าย ๆ กันได้มาพบกัน และก่อเกิดเป็นเครือข่ายกิจกรรมนิสิตระดับมหาวิทยาลัยขึ้น

⁷ โปรตุเกส ปกรณ์ เลิศเสถียรชัย (2545), หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือรวมบทความบันทึกเรื่องราวความรู้ที่นึกคิดของนิสิตจุฬาฯ ที่มีต่อมหาวิทยาลัย ซึ่งเกิดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับสังคม : พลวัตในการปรับตัวเชิงสถาบันและทางเลือกในอนาคต” และได้รับความกรุณาเป็นอย่างสูงจากศ.นพ.จรัส สุวรรณเวลา นายกษัตริย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เขียนคำปรารภ สำหรับหนังสือเล่มนี้

เครือข่ายที่เกิดขึ้นมีความยืดหยุ่นสูง ไม่เรียกร้องข้อผูกมัดจากผู้เข้าร่วมมากนัก แต่เน้นความสำคัญที่ความสนใจต่อประเด็นต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยและสังคมของแต่ละคน

3) นิสิตได้เปลี่ยนสถานภาพจากการเป็นผู้ถูกศึกษามาเป็นผู้ศึกษา

โดยภาพทั่ว ๆ ไปนั้น จะพบว่าผู้ (เป็น) ใหญ่ในสังคม ผู้ที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเยาวชน และอาจารย์ในมหาวิทยาลัย มักแสดงความห่วงใย ความคาดหวังอันดีต่อเยาวชนและนิสิต รวมทั้งพยายามอธิบายถึงพฤติกรรม ความคิด การแสดงออกต่าง ๆ ของนิสิตในแง่มุมต่าง ๆ ในขณะที่เสียงที่มาจากนิสิตในการอธิบายตัวเองนั้นมีน้อยมากและเบาบาง นอกจากนี้ ภาษาที่นิสิตเหล่านี้เปล่งออกมานั้น ก็ไม่เป็นที่เข้าใจกันได้ ในสังคมมากนักอีกด้วย ในงานวิจัยชิ้นนี้ นิสิตสามารถลุกขึ้นมาอธิบายตัวเองในแง่มุมและประเด็นที่ตนเองต้องการจะประกาศให้คนอื่นเข้าใจ ดังจะเห็นได้จากงานเสวนาวิจารณ์ดนตรี ซึ่งใช้ชื่อว่า “เลเดน...บนบรรทัด 5 เส้น” เป็นการมองตัวตน ความคิดความรู้สึก ของนิสิตแต่ละคน ผ่านบทเพลงที่แต่ละคนฟัง ไม่ว่าจะ เป็นนิสิตที่ฟังเพลงแนวอินดี้, แนวคลาสสิก, เพลงลูกทุ่ง, เพลงเพื่อชีวิต, เพลงป๊อบ ฯลฯ ซึ่งนิสิตได้อธิบายถึงที่มาที่ไปของการฟังเพลงแนวนั้น ๆ รวมทั้งเมื่อฟังเพลงแล้วคิดอย่างไรกับเพลง การมีอารมณ์ร่วมกับเพลง การมองเพลงว่าสะท้อนจากสภาพการณ์ในสังคมอย่างไร

4) นิสิตกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

ในช่วงเริ่มต้นของการรวมกลุ่มนิสิต ได้มีการรวบรวมประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่นิสิตให้ความสนใจศึกษาและจัดทำเป็นโครงการกิจกรรม ประเด็นที่เสนอกันมา ได้แก่ ความเป็นไปของนิสิตที่มีภูมิหลังอยู่ในเมืองกับอยู่ในชนบท (ในโครงการลูกชาวบ้านในมหาวิทยาลัย), โครงการศึกษามหาวิทยาลัยออกนอกระบบ, มหาวิทยาลัยกับชุมชนรายรอบ, นิสิตกับการบริโภคที่ยั่งยืน, โครงการว่าด้วยวิถีชีวิตสมัยใหม่, โครงการศึกษากวีนิพนธ์ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้บอกอะไรแก่เรา คำตอบหนึ่งที่ได้คือ นิสิตเหล่านี้มิได้หมกหมุ่นอยู่แต่เพียงเรื่องความก้าวหน้าในชีวิตการเรียนของตนเอง หรือสนใจแต่เรื่องการแต่งกาย เรื่องเที่ยว ไร้สาระ ดังที่ผู้คนในสังคมมักเข้าใจกัน ในทางตรงกันข้าม นิสิตเหล่านี้ได้ให้ความสนใจต่อเรื่องอื่น ๆ ในสังคมอยู่มากน้อย ทั้งในแง่ของการเชื่อมโยงเรื่องของตนเองเข้ากับเรื่องอื่น ๆ ของสังคม การมองหน้าที่รับผิดชอบของมหาวิทยาลัยกับสังคมในเบื้องต้นและโดยเฉพาะส่วนที่ใกล้ชิดที่สุดซึ่งก็คือชุมชนรายรอบบริเวณที่ตั้งของมหาวิทยาลัยนั่นเอง

นอกจากนี้ ประเด็นสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ได้จากความสนใจข้างต้น คือ วิธีคิดต่อการร่วมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ กล่าวคือ นิสิตจำนวนหนึ่งไม่ได้มองว่า ‘สังคม’ เป็นสิ่งที่ ‘อยู่ไกลตัว’ และเป็นเรื่อง ‘ใหญ่ ๆ ระดับโครงสร้าง’ เท่านั้น แต่ ‘สังคม’ ในยุคโลกาภิวัตน์นั้นบูรณาการอยู่ในระดับชีวิตประจำวันของทุก ๆ คน ซึ่งมีวิถีชีวิตวิถีวัฒนธรรมในหลากหลายรูปแบบ ดังนั้น ‘สังคม’ จึงมีอยู่ทั้งใน “ข้างใน ที่นี่” (in here) และ “ข้างนอก ที่นั่น” (out there) (Giddens, Anthony, 2001 : 48-77) การร่วมกันขับเคลื่อนสังคมนั้น จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับปริมาตรทางสังคมทั้งสองแบบ รวมทั้งให้ความสำคัญกับประสบการณ์และความรู้สึกในระดับชีวิตประจำวันของแต่ละคนด้วยเช่นกัน เพื่อร่วมกันเรียนรู้รูปแบบการ

ขับเคลื่อนสังคมแบบต่าง ๆ โดยหลีกเลี่ยงยึด “พิมพ์เขียว” แบบใดแบบหนึ่ง เมื่อเป็นดังนี้แล้ว เราจะได้ชุมชนที่ไม่ตกเป็นเพียงผู้ถูกระทำของกระแส หรือยึดถือว่าตัวเองต้องเป็นผู้กระทำในแบบใดแบบหนึ่งเท่านั้น แต่ได้ชุมชนที่สามารถเป็นผู้กระทำต่อสังคมได้หลากหลายรูปแบบ และร่วมกันสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสังคมที่ทุกคนร่วมเรียนรู้กันและกันไปพร้อม ๆ กับการขับเคลื่อนสังคม (โปรดดู Chanchai, 2003) อาจกล่าวได้ว่าสังคมยุคปัจจุบัน ควรก้าวพ้นจากกรอบเกณฑ์เรื่องบทบาทต่อสังคมของนิสิตนักศึกษาและเยาวชนเพียงแบบใดแบบหนึ่งอย่างตายตัว และให้ความสำคัญกับการวางบทบาทต่อสังคมของตัวเยาวชนแต่ละคนโดยตัวของเขาเอง และโดยอ้างอิงกับบริบทเงื่อนไขแวดล้อมในชีวิตของแต่ละคนมากกว่า

5. ข้อเสนอแนะ : ความคิดบางประการ สำหรับการวิจัยนิสิตนักศึกษาในอนาคต

งานวิจัยครั้งนี้ก่อให้เกิดการเปิดประเด็นรายละเอียดในชีวิตวัฒนธรรมของนิสิตในหลาย ๆ แง่มุมที่เดียว อย่างไรก็ตาม มีประเด็นคำถามที่น่าสนใจค้นคว้าวิจัยเพิ่มเติมอีกมากมาย ในที่นี้ จะขอยกมาจำนวนหนึ่ง ดังนี้

1) ความซับซ้อนหลากหลายของกลุ่มนิสิต

แม้กลุ่มนิสิตผู้ร่วมโครงการวิจัยนี้จะมีจำนวนไม่มากนักเมื่อเทียบกับจำนวนนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทั้งหมด แต่ภายในกลุ่มกลับมีความซับซ้อนหลากหลายเป็นอย่างมาก กล่าวคือ สมาชิกแต่ละคนแม้จะมีความหวังอยากเห็นการริเริ่มกิจกรรมของนิสิตแนวสร้างสรรค์ที่แหวกออกไปจากการสืบทอดกิจกรรมตามจารีตที่มีอยู่ ทว่าสมาชิกแต่ละคนก็มีความสนใจในประเด็นปัญหา งานอดิเรก วิชาความรู้ ฯลฯ ที่แตกต่างกัน โดยพื้นฐาน ความซับซ้อนหลากหลายเหล่านี้เป็นหนทางสำหรับการเจริญสติปัญญาร่วมกันมากกว่าที่จะเป็นปัญหา กล่าวคือ โครงการวิจัยนี้ได้เอื้อให้นิสิตที่มีความรู้สึกรู้สึกแตกต่างกันเหล่านี้ได้มาปะทะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เกิดนวัตกรรมทางความคิดใหม่ๆ นิสิตบางคนได้เห็นสิ่งที่ไม่เคยจับต้องมาก่อน ได้ตั้งคำถามกับสิ่งที่เคยฟังผ่านๆ มาก่อน ที่สำคัญคือ ได้ลองเปลี่ยน “มุมมอง” ในการ “มอง” บางสิ่งบางอย่าง ซึ่งนับเป็นหัวใจสำคัญสำหรับการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันที่ถูกท่วมทับด้วยข้อมูลข่าวสารมากมายมหาศาล

อย่างไรก็ตาม เมื่อคำนึงถึงปัจจัยที่ว่า กลุ่มนิสิตเหล่านี้ร่ำเรียนกันในคณะและชั้นปีที่แตกต่างกัน จึงไม่ค่อยมีเวลาตรงกันในการปะทะสังสรรค์กันโดยตรงอย่างพร้อมหน้าพร้อมตามากนัก การแปรสภาพความรู้สึกนึกคิดที่รุ่มรวยหลากหลายอยู่เป็นศักยภาพเดิมของกลุ่มนิสิตเหล่านี้ไปเป็นพลังขับเคลื่อนในการจัดกิจกรรมที่ขยายการมีส่วนร่วมไปสู่ นิสิตคนอื่น ๆ จึงประสบปัญหาอยู่บ้าง และส่งผลให้บางความคิดและบางกลุ่มกิจกรรมย่อยภายใต้เครือข่ายฯ ไม่สามารถดำเนินการให้เป็นรูปธรรมได้ ดังนั้นการปรับวิธีการวิจัยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของนิสิตยิ่งขึ้น รวมทั้งการปรับเงื่อนไขการเรียนการสอนบางอย่างเพื่อเอื้อให้นิสิตได้มีเวลาคิด ไตร่ตรอง และนำพลังอันหลากหลายของแต่ละคนมารวมกัน เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ๆ เป็นเรื่องที่ควรได้รับการพิจารณาต่อไป

2) การให้ความหมายต่อพื้นที่การศึกษา

พื้นที่ของการศึกษาสำหรับโครงการวิจัยนี้คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งไม่ใช่พื้นที่ปิดและนิสิตที่ “อาศัย” อยู่ในพื้นที่นี้ก็ได้อาศัยอยู่ในความหมายที่ผูกติดกับมิติทางกายภาพอย่างที่เราได้เคยได้เห็นเท่านั้น กล่าวคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ใจกลางแหล่งธุรกิจการค้าการบริโภคที่ครึกครื้นตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ มากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ ทั้งยังเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งที่ทันสมัย ในอีกด้านหนึ่ง เทคโนโลยีโทรคมนาคมล้ำยุค/ไร้สายทั้งหลาย เช่น อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ สอดแทรกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตนิสิตจุฬาฯ จำนวนมาก ณ จุดนี้ คณะผู้วิจัยมีคำถามร่วมกันบางประการ ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาใหญ่ที่อาจทำให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยเรื่องวัฒนธรรมนิสิต/วัฒนธรรมวัยรุ่นไทยท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ต่อไปได้ เช่น เงื่อนไขปัจจัยเหล่านี้สัมพันธ์อย่างไรกับการนึกคิดเรื่องพื้นที่ของมหาวิทยาลัยในประสบการณ์ของนิสิต? ประสบการณ์ดังกล่าวสัมพันธ์อย่างไรกับการนึกคิดเรื่องการมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้โดยนิสิต? เป็นต้น

3) นิสิตจุฬาฯคือใคร?/ใครคือนิสิตจุฬาฯ?

ความเป็นตัวตนของนิสิตจุฬาฯมักถูกมองกันในลักษณะที่เป็นภาพประทับ (stereotype) บางประการ เช่น เรียนหนังสือเก่ง สอบได้คะแนนดี หูหนา-ไม่ติดดิน ฯลฯ หรือไม่ก็มักจะแยกแยะความเป็นตัวตนของนิสิตด้วยเกณฑ์พิจารณากว้างๆที่คุ้นเคยกันดี เช่น นิสิตคนนั้นมีลักษณะอย่างนี้ นิสิตในสายวิชานี้มีลักษณะอย่างนั้น หรือนิสิตที่ศึกษาในชั้นปีที่ต่างกันจะมีความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองและต่อเรื่องต่างๆแตกต่างกัน ซึ่งการมองนิสิตในแนวทางที่กล่าวมานี้ มีประโยชน์อยู่บ้างต่อการทำความเข้าใจเรื่องวัฒนธรรมนิสิตแต่แนวทางดังกล่าวได้ถูกใช้เป็นเครื่องมืออย่างตายตัว หยุคนิ่ง และค่อนข้างตัดขาดกับบริบททางสังคมของชีวิตนิสิตร่วมสมัยมากเกินไป กล่าวอย่างเป็นรูปธรรมได้แก่ ในสังคมปัจจุบัน มหาวิทยาลัยในฐานะสถาบันทางสังคมที่ทำงานด้านการศึกษา นั้น ไม่สามารถผูกขาดการเป็นแหล่งการเรียนรู้ชั้นสูงได้อีกต่อไป เพราะมีแหล่งการเรียนรู้อื่นๆอีกมากมายที่มีศักยภาพในการทำทลายความอยากรู้อยากเห็นของคนในสังคม ในกรณีของนิสิตเราอาจนึกถึงวิถีชีวิตปัจจุบันซึ่งผูกพันอยู่กับเครือข่ายการสื่อสารอย่างอินเทอร์เน็ต ขณะที่พวกเขาเหล่านี้นั่งอยู่ในศูนย์คอมพิวเตอร์แล้วออนไลน์กับโลกกว้าง เขามีจินตนาการอะไรอยู่ในหัวสมองและหัวใจของเขา ขณะที่เขากำลัง่วนอยู่กับการตั้ง-ตอบกระทู้ในกระดานข่าวสาร (webboard) ด้านดนตรี/กีฬา/การเมือง/ภาพยนตร์ ฯลฯ ที่เขาสนใจนั้น เขาคิดอะไรอยู่เกี่ยวกับวิชาที่สอนเรื่องเหล่านี้ในมหาวิทยาลัย เราจะแน่ใจได้อย่างไรว่าวิชาที่สอนเรื่องเหล่านี้ในมหาวิทยาลัยให้คำตอบกับคำถามที่พวกเขาสนใจตามที่แสดงออกในเว็บบอร์ดได้ดีกว่าคู่สนทนาในเว็บบอร์ดนั้น เช่นเดียวกับที่เราเคยสงสัยถึงความน่าเชื่อถือของความรู้ว่าด้วยการจัดการทรัพยากรที่สร้างและสอนกันในมหาวิทยาลัยเมื่อเทียบกับภูมิปัญญาในการรักษาป่าของชนเผ่ากะเหรี่ยง⁸

⁸ นฤมล ทับจุมพล แห่งคณะรัฐศาสตร์ จุฬาฯ เคยอภิปรายถึงประเด็นเรื่องการเมืองของความรู้ในกรณีที่บ้านปากมูนลุกขึ้นมาทำการศึกษาผลที่เกิดจากการเปิดเขื่อนปากมูนด้วยตนเอง โปรดดู สุริชัย หวันแก้ว (2545) : 89-94

นอกจากนี้ เมื่อนิสิตจุฬาฯกำลังยืนอยู่ที่หน้าศาลาพระเกี้ยวเพื่อรอรถชัทเทิลบัสสาย 1 ไปสยามสแควร์นั้น⁹ เขาของเขายืนอยู่ที่หน้าศาลาพระเกี้ยว แต่คำถามก็คือหัวสมองและหัวใจของเขาอยู่ที่ไหน ถ้าหากสยามสแควร์คือที่ทางที่สื่อสารตัวตนของเขากับโลกของข้อมูลข่าวสารใบใหญ่ในโรงภาพยนตร์ ร้านอาหารจานด่วน ร้านอาหารญี่ปุ่น ร้านอาหาร “ไทยๆ” และเรือนร้านบ้านช่องที่ขายสินค้าสารพัดอย่าง ที่ผ่านมารวมก็จะสรุปรวบยอดสถานการณ์เช่นนี้ง่ายๆเพียงว่า นิสิตจุฬาฯกำลังตกอยู่ในวังวนของบริโภคนิยม โดยไม่นิยมทำความเข้าใจว่าในสถานการณ์เช่นนี้นิสิตจุฬาฯเรียนรู้อะไร มีเหตุปัจจัยอะไรที่ผลักดันให้นิสิตออกจากจุฬาฯไป “เดินสยาม” แทน หรือเงื่อนไขปัจจัยแวดล้อมทั้งในระดับใกล้ตัวนิสิตเช่นมหาวิทยาลัยหรือในระดับบ้านเมืองได้กระตุ้นส่งเสริมให้นิสิตได้สร้างสรรค์อะไรอีกบ้างนอกจากสูตรสำเร็จติดปาก เช่น ดนตรี และกีฬา (ซึ่งก็ไม่ค่อยมีที่ทางให้เล่นมากเท่าไรนัก เพราะสนามหญ้ามักมีป้าย “ห้ามเล่นฟุตบอล”, สนามบาสฯ มักกลายเป็นลานจอดรถ) ความเข้าใจในปัญหาเหล่านี้ย่อมส่งผลโดยตรงกับการนึกคิดเรื่องการมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในมุมมองของนิสิตจุฬาฯ

ที่กล่าวมาเป็นเพียงตัวอย่างรูปธรรมบางอย่างที่สามารถชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนในความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมร่วมสมัย นอกจากนี้ ยังมีประเด็นน่าสนใจเกี่ยวกับความเป็นตัวตนของนิสิตจุฬาฯที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยในยุคสมัยที่เรียกกันว่า “โลกาภิวัตน์” อีกบางประการซึ่งอาจเป็นคำถามให้ทำการสืบค้นต่อไปได้ เช่น ในยุคปัจจุบันที่ความประสงค์ในการไป “ศึกษาต่อ” ยังต่างประเทศของนิสิตจุฬาฯมีมากอย่างล้นหลามนั้น คำถามง่ายๆบางประการที่อาจตั้งขึ้นได้ก็เช่น แล้วนิสิตเหล่านี้มองการศึกษาในระดับปริญญาตรีของตัวเองที่จุฬาฯว่าอย่างไร เป็นการเรียนเพื่อให้ได้ “ใบผ่านทาง” หรือจุฬาฯเป็น “ทางผ่าน” สำหรับการไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ ฯลฯ

6. สรุป (Conclusion)

งานวิจัยชิ้นนี้ เป็นส่วนหนึ่งของความพยายามที่จะทำให้สังคมมีความเข้าใจต่อความรู้สึกนึกคิดที่นิสิตประกอบสร้างขึ้นในห้วงการใช้ชีวิตประจำวันของแต่ละคนในมหาวิทยาลัย ท่ามกลางลมหายใจของโลกาภิวัตน์อันดาโถมในปัจจุบัน กิจกรรมต่าง ๆ ในงานวิจัยที่นิสิตได้ร่วมกันสร้างสรรค์ขึ้น ในนาม “เครือข่ายสยามเด็กเล่น” ทั้งที่เป็นการอภิปรายประเด็นปัญหาเงื่อนไขทางสังคมที่ไม่สู้จะเอื้อให้ตนเองได้เติบโตพัฒนาศักยภาพมากนัก และก่อเกิดเป็นการวิจารณ์ภาพยนตร์ หนังสือ และดนตรี ฯลฯ กิจกรรมดังกล่าวก่อผลให้ความเปลี่ยนแปลงบางอย่าง กล่าวคือ นิสิตซึ่งโดยปกติแล้วมักตกเป็นผู้ถูกศึกษาและผู้ถูกอธิบาย ได้กลับบทบาทมาแสดงเป็นผู้ศึกษาและผู้อธิบายด้วยตัวเอง นอกจากนี้ พื้นที่ที่จะให้นิสิตได้ส่งเสียงอธิบายตัวเองได้ถูกบุกเบิกให้กว้างขึ้นผ่านกิจกรรมต่าง ๆ และมีแนวโน้มเอื้อโอกาสให้นิสิตและเยาวชนกลุ่มอื่น ๆ เข้ามาร่วมส่งเสียงอธิบายตัวเอง ในขณะที่เดียวกันก็เป็นกรุยทางพื้นที่ลักษณะนี้ให้กว้างขึ้นอีกเป็นลำดับ

⁹ โครงการเดินรถโดยสารภายในจุฬาฯ บริการเฉพาะนิสิตและบุคลากรของจุฬาฯ ให้บริการ โดยแบ่งออกเป็นสองสายคือสาย 1 ศาลาพระเกี้ยว-สยามสแควร์ และสาย 2 ศาลาพระเกี้ยว-สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ ทั้งนี้ผู้ใช้บริการเสียค่าบริการคราวละ 2 บาท

ๆ ไปด้วย กระบวนการเหล่านี้ หากกล่าวถึงที่สุดแล้ว เป็นการเอื้ออำนวยให้นิสิตหันมาทบทวน สร้าง และ นิยามความหมายใหม่เกี่ยวกับตัวตนของตนเองอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กับสิ่งที่ใหญ่กว่า เพื่อร่วมเป็นส่วน หนึ่งของ การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ต่อไป ดังที่นิสิตผู้ร่วมงานวิจัยอย่างใกล้ชิดได้เขียนความเรียงบอก กล่าวถึงความคิดของตัวเองให้คณะผู้วิจัยได้รับรู้ และได้นำมาใส่ไว้ในภาคผนวกของบทความนี้อีกด้วย

การสรรหากิจกรรมแนวใหม่ ๆ ที่รองรับกับความสนใจอันหลากหลายของนิสิตได้ดีกว่า ยังคงถูกสร้างขึ้นมาสืบเนื่องมาจากงานวิจัยจะสิ้นสุดลง อาทิเช่น การประชุมเสวนา “รากหญ้า-โลกาภิวัตน์ : ความมั่นคงของมนุษย์ในประสบการณ์หนุ่มสาวจากประเทศไทย” เพื่อประมวลข้อคิดร่วมกันถึงประเด็น เยาวชนในมิติความมั่นคงของมนุษย์ เสนอต่อคณะกรรมการว่าด้วยความมั่นคงของมนุษย์ (Commission on Human Security) ซึ่งในงานนี้มีเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่หลากหลายยิ่งกว่าเคมिनอกเหนือไปจากผู้ที่สำเร็จใน มหาวิทยาลัยได้เข้าร่วมด้วย มีทั้งหนุ่มสาวที่มีภูมิหลังแตกต่างกันทั้งในด้านที่ดิ้นรนเกิด, การศึกษา, การ ประกอบอาชีพ ฯลฯ เช่น ชนกลุ่มน้อย, หนุ่มสาวที่ได้รับผลกระทบด้านชีวิตความเป็นอยู่จากโครงการพัฒนา ขนาดใหญ่, หนุ่มสาวที่เจ็บป่วยจากการทำงาน, หนุ่มสาวพิการ, ตลอดจนบรรณาธิการนิตยสาร, นักบิน ฯลฯ นอกจากนี้ นิสิตกลุ่มนี้ยังได้ทำกิจกรรมร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกระแสสันติภาพโลกในวันธรรมดิก “รวมพลัง หยุคยังสงคราม” เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2546 ที่ผ่าน และในปัจจุบันก็กำลังเตรียมตัวจัดกิจกรรมเพื่อนำเสนอ มุมมองใหม่ ๆ เกี่ยวกับเหตุการณ์ 14 ตุลาฯจากทัศนะของคนหนุ่มสาว เนื่องในงานรำลึก “30 ปี 14 ตุลา” รวมทั้งการดำเนิน โครงการวิจัยว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาศาสตร์กับสังคมอีกด้วย

กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ได้สะท้อนให้เราได้เห็นถึงโลกทางสังคมจากมุมมองของนิสิต ซึ่งเป็น ความหวังของคณะวิจัยที่เห็นว่า จะทำให้สังคมเข้าใจเยาวชนคนรุ่นใหม่ และวางตัวเองเพื่อส่งเสริมศักยภาพ ของเยาวชนได้ดีขึ้นสืบไปในอนาคต อย่างไรก็ตาม งานวิจัยชิ้นนี้ไม่อาจถือได้ว่าเป็นตัวแทนคำอธิบายนิสิตได้ ทั้งหมดทั้งมวล และอย่างสำเร็จรูป รวมทั้งไม่อาจถือได้ว่าเป็นแนวทางการวิจัยเกี่ยวกับนิสิต (และเยาวชน) อย่างตายตัวได้ เพราะนิสิตย่อมมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงไปตามโลกที่หมุนไปอยู่ตลอดเวลา งานวิจัยชิ้น นี้เป็นเพียงแค่สายลมที่พัดโหมให้ประกายไฟในตัวของนิสิต (และเยาวชนคนรุ่นใหม่) ที่มีอยู่ก่อนหน้านี้ นานแล้ว ได้คุโชนและโหมลุกขึ้นเป็นเปลวไฟแห่งความสร้างสรรค์และสนุกสนานในการร่วมเป็นส่วนหนึ่ง ของการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ คุณความดีที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยนี้ ขอมอบให้แก่นิสิต นักศึกษา และ เยาวชนคนรุ่นใหม่ทั้งหลายที่พยายามเชื่อมโยงความ ใฝ่ฝันและจินตนาการของตนเอง แปรเปลี่ยนเป็นพลังใน การขับเคลื่อนสังคมสืบไป

7. เอกสารอ้างอิง (Reference)

- Anthony Giddens, 'A Changing World', in Anthony Giddens, *Sociology. 4th edition* Cambridge : Polity, 2001
- Bernice Pescosolido and Ronald Aminzade (eds.), *The social worlds of higher education : Handbook for teaching in New century.*(Thousand Oaks, California : Pine Forge Press, 1999

Chanchai Chaisukkosol, *An Alternative Youth Movement in Cultural Dimension in Thailand : A Case Study of "Siam Dek Len Network*, Paper presented at ASEASUK Annual Conference, University of Leeds, 17 – 19th October 2003

Reason, Peter and Hilary, Bradbury, *Handbook of Action Research : Participatoin inquiry and practice*, London : Sage, 2001.

กรรณิการ์ สุขเกษม และสุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, *น่านานวัตกรรมวิธีวิทยาการวิจัย*, กรุงเทพฯ : สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม, พฤษภาคม 2544.

ปกรณ์ เลิศเสถียรชัย, “*พันธนาการและสถานดับฝัน*” ใน ปราโมทย์ ตั้งเกียรติกำจาย (บ.ก.), *นิสิต? ผู้ถูกจับจ้องแต่่มองไม่เห็น*, เอกสารอัดสำเนา, 2545 (กำลังอยู่ในระหว่างการพิมพ์เป็นรูปเล่ม โดยสำนักพิมพ์จุฬาฯ)

รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์, จากคอลัมน์ทำพระจันทร์ถึงสนามหลวง ผู้จัดการรายวัน วันที่ 7 มิถุนายน 2543

สยามเด็กเล่น, “*อยากรู้จัก...สยามเด็กเล่น*”, เอกสารประกอบการเสวนา “*ก้าวกระโดด : จากกิจกรรมที่จำเจ สู่อะริภาพที่สร้างสรรค์*” ณ ห้องประชุมมาลัย หุวะนันทน์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาฯ เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2545

สุริชัย หวันแก้ว (บ.ก.), *พลังท้องถิ่นในบริบทนโยบายใหม่ : บันทึกการสัมมนา*, วันที่ 9 สิงหาคม 2545 ณ อาคารประชาธิปไตย-รำไพพรรณี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดโดย ศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาฯ และ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2545ก

สุริชัย หวันแก้ว, *จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับสังคม : บทสรุปสังเคราะห์และข้อเสนอ*, สำนักพิมพ์จุฬาฯ, 2545ข

ภาคผนวก การเรียนรู้ที่สูญหาย

ปกรณ์ เลิศเสถียรชัย

เมื่อผู้เฝ้าการเรียนรู้เข้ามายังมหาวิทยาลัยแล้วพบว่าสูญพลังของความอยากรู้อยากเห็นไป นั่นคือจุดตกต่ำที่สุดของมหาวิทยาลัยในฐานะแหล่งสร้างแรงบันดาลใจ แต่ในอีกด้านหนึ่ง นี่ก็ความสำเร็จสูงสุดของการเป็นแหล่งผลิตคน ทำไมผมจึงต้องกล่าวเช่นนั้น ผมย้อนนึกสภาพตนเองเมื่อก่อนเข้ามาอยู่ในมหาวิทยาลัยอันทรงเกียรติและตั้งเป้าฝันกับมันว่าน่าจะเป็นที่ที่ให้เราเข้ามาเติมเต็มความฝันและความต้องการเรียนรู้ที่ไม่มีวันสิ้นสุด เวลานั้นคือเวลาวิมานให้กับระบบการศึกษาไทย แต่เมื่อได้เข้ามาอยู่ในสถานศึกษาอันทรงเกียรติ การเรียนรู้คือสิ่งที่เกี่ยวพัน บรรยากาศรอบข้างบีบคั้นให้รู้สึกเหมือนว่าที่แห่งนี้ไม่มีอะไรนอกจากความวิ่งวุ่นวุ่นเปล่า นั่งรับสิ่งที่เรียกว่า “ความรู้” ทั่ววัน ตกเย็นออกจากห้องเรียนเดินใจลอย คิดจนจามจู้ ก่อนที่จะกลับบ้านโดยไม่มีอะไรให้รู้สึกเป็นแรงบันดาลใจอะไรแม้แต่น้อย อาจจะมีบางท่านที่บอกว่าถ้ารู้สึกเกี่ยวพันไม่มีอะไรทำก็ไปหากิจกรรมทำสิ นั่นเป็นความคิดที่ห่างจากความเป็นจริงนัก สภาพกิจกรรมในมหาวิทยาลัยก็แห้งเหี่ยวพอกๆกัน ลำต้นของมันแคระแกร็นรอวันตาย ไร่น้ำรดจากผู้ชั่งแวะทั้งจากนิสิตและฝ่ายบริหารมหาวิทยาลัย นี่หมายถึงน้ำที่รดด้วยชีวิตชีวา ความสร้างสรรค์ ไม่ใช่แค่เงินหรือประเพณีประจำปีโก้หรูบังหน้าเท่านั้น

ในขณะที่ภาพจากภายนอกมองมหาวิทยาลัยด้วยความงดงามและความคาดหวัง คนภายในอย่างผมกลับมองว่ามันเป็นความไร้ชีวิตและไร้การเคลื่อนไหวอยู่ภายใน คล้ายน้ำนิ่งรอวันเน่า ผมหากเปรียบเทียบเหมือนปลาบางทีก็อยากจะว่ายหนีไปให้พ้นๆที่รู้ว่าทำไม่ได้ในบ่อปิดอันคับแคบนี้ ภายใต้อุณหภูมิของความเงิบงันของบ่อน้ำแม้โลกภายนอกจะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผมคิดว่าสิ่งที่หล่อเลี้ยงความดำรงอยู่ของสภาพน่าหงอยเหงาเช่นนี้คือมายาคติของ “การให้” ภาพลวงของ ความรู้ที่ต้อง “ให้” จากอาจารย์สู่ศิษย์ กิจกรรมที่ “ให้” จากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง เหล่านี้เองที่ทำให้ความตายด้านของมหาวิทยาลัยบังเกิดขึ้น ทั้งนี้เมื่อโลกโลกาภิวัตน์ทวีความมีชีวิตมากขึ้นทุกขณะ ความท้าทายล่าสุดของมหาวิทยาลัยก็คือ สร้างองค์รวมของการเรียนรู้ ปัญหาสำคัญเฉพาะหน้าคือ มหาวิทยาลัยไทยทราบความสำคัญของความท้าทายนี้แล้วหรือ? ตอบด้วยการมองโลกในแง่ดี มหาวิทยาลัยทราบความท้าทายเหล่านี้ แต่วิธีการตอบสนองหาใช้ชีวิตที่ถูกต้องไปเสียทั้งหมด วิธีตอบสนองโดยจัดตั้งกฎเกณฑ์และการตรวจสอบคุณภาพสารพัด ผลก็คือคุณภาพและระเบียบ แต่ในด้านลบคือการตีกรอบการเรียนรู้ หมกมุ่นกับแผนกับเป้าหมาย แต่ขาดมุมมองที่สำคัญไปว่ามหาวิทยาลัยจะสัมพันธ์กับชีวิตคนและสังคมจริงได้อย่างไร?

ในโลกที่พรมแดนเริ่มจางลง ผมสามารถดูสารคดีในทีวีแล้วเรียนรู้เรื่องในอีกโลกหนึ่งได้ เพื่อนรุ่นพี่ผมคนหนึ่งสามารถไปผจญภัยที่เทือกเขาหิมาลัย กลับมานั่งศึกษาธรรมที่สวน โมกข์ ต่อด้วย full moon party ประสบการณ์บนความแตกต่างหลากหลายและข้ามวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและใครๆก็ใคร่เรียนรู้ แต่มหาวิทยาลัยกลับไม่ตระหนักถึงความจำเป็นเหล่านี้ การแบ่งสาขาวิชาและเน้นคุณภาพทางวิชาการตัดประสบการณ์ชีวิตและสังคมออกไปอย่างน่าเสียดาย ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่ความหงอยเหงาจะ

เข้ามาครอบคลุมมหาวิทยาลัย และทำให้เราเรียกร้องประชาคมในมหาวิทยาลัยให้เกิดขึ้น ชีวิตชีวาและการร่วมกันเรียนรู้ (ที่ไม่ใช่แค่การ “ให้”) ต้องเป็นพื้นฐานสำคัญของประชาคมนี้

ไม่ใช่ผมคนเดียวเท่านั้นที่คิดเช่นนี้ เพื่อนๆผมจำนวนหนึ่งก็คิดเช่นนี้เหมือนกัน เมื่อประกอบกับแรงยุจากรุ่นพี่ที่รู้จักกลุ่มหนึ่ง เราทั้งหมดจึงร่วมกันตั้งกลุ่มอิสระเพื่อทำกิจกรรมเพื่อชีวิตชีวาและร่วมกันเรียนรู้ กลุ่มนี้ชื่อว่า “สยามเด็กเล่น” ในขณะที่เราตั้งกันเล่นๆก็จริงจังเอาจริงเอาจัง หากกิจกรรมมาทำเรื่อยๆในฐานะที่กิจกรรมเป็นการเรียนรู้ของกลุ่มมากกว่าเป็นประเพณี ด้วยกลุ่มนี้เองที่ทำให้เพื่อนๆและผมรู้สึกว่าตัวคนในมหาวิทยาลัยเริ่มมีชีวิตชีวามากขึ้น แต่อย่างไรก็ดี มีสองสิ่งที่เราตระหนักคือ หนึ่ง การเรียนรู้ นั้นไม่อาจจำกัดอยู่ด้วยกรอบของคณะ สาขาวิชา หรือ ชมรม และ สอง แม้การเรียนรู้จะเกิดโดยไร้ข้อจำกัด แต่ข้อบิบัติคือ พื้นที่เพื่อการแสดงออกและการเรียนรู้ ได้ขาดหายไป ในปัจจุบัน กรอบคิดของผู้ใหญ่ที่ใช้ตัดสินการเรียนรู้ของเยาวชนยังไม่เปิดกว้างนัก เยาวชนมักถูกตีตราไปก่อนหน้าแล้วว่า ไร้สติ บริโภคนิยม ห่อตามกระแส ตัวผมเองยอมรับว่าส่วนหนึ่งเป็นเช่นนั้นจริง แต่จำนวนมากนักที่มีความรู้สึกนึกคิดและสติปัญญามากพอตัวทีเดียว ปัญหาคือเรามีที่ทางให้เขาได้ทำอะไรบ้างหรือไม่ นอกจากนี้มีพื้นที่เป็นศูนย์การค้าให้เขาเดิน มีโรงหนังให้เขาดู เห็นได้ว่า ในขณะที่เราเรียกร้องให้เขาเหล่านั้นแสดงปัญญา เราก็กลับไปจำกัดวิธีการแสดงออกของพวกเขาเสียเอง

ผมมีความคิดเห็นว่า ในสังคม (ทั้งไทยและโลก) ที่ความรุนแรงเพิ่มทั้งปริมาณและขนาดมากขึ้นทุกขณะ การร่วมกันเรียนรู้จากชีวิตจริงและประสบการณ์สามารถลดความรุนแรงนี้ได้ ในทางกลับกัน ความไร้ชีวิตชีวาในการศึกษาทำลายความเข้าใจร่วมกันในสังคมและเพิ่มความรุนแรงไม่ว่าทางกายภาพหรือทางโครงสร้าง ผมเชื่อว่า หากเราตระหนักว่าเยาวชนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ โดยเฉพาะเยาวชนในมหาวิทยาลัย (แต่ไม่จำกัดแค่ในมหาวิทยาลัย) รวมทั้งส่งเสริมพวกเขาโดยไม่ใช้การขัดเยียดให้ยิ่งขึ้นแต่ร่วมกันเดินทางเรียนรู้ ชีวิตชีวาที่หายไปจะกลับมา การเรียนรู้ที่หายไปจะกลับมา และมหาวิทยาลัยจะไม่ใช่อสถานที่ทำให้ใครผิดหวังอีกต่อไป